

**Eduskunnan
pankkivaltuuston
kertomus
2003**

Helsinki 2004

K 7/2004 vp

**EDUSKUNNAN
PANKKIVALTUUSTON KERTOMUS
2003**

EDUSKUNNALLE

HELSINKI 2004

ISSN 1237-4334

EDITA PRIMA OY, HELSINKI 2004

SISÄLLYS

	Sivu		Sivu
RAHAPOLITIIKKA JA TALOUS	5	SUOMEN PANKIN TILINPÄÄTÖS	22
Euroopan keskuspankin rahapolitiikka ja euroalueen talous	5	Tase	22
Maailmantalouden kehitys	5	Tuloslaskelma	24
Euroalueen kehitys	6	Tilinpäätöksen liitteet	25
Euroalueen julkinen talous	8	Tilinpäätöksen kommentit	27
Euroalueen hintavakaus	10	Taseen kommentit	29
EKP:n rahapoliittiset päätökset	11	Tuloslaskelman kommentit	31
EKP:n rahapolitiikan strategiaa täsmennettiin	12	SUOMEN PANKIN HALLINTO JA PANKKIVALTUUSTON KÄSITTELEMIÄ ASIOITA	34
Euron ulkoisen arvon kehitys	12	Johdanto	34
Rahan määrän ja luotonannon kasvu euroalueella	13	Lainsäädäntöuudistuksia	35
Suomen talous vuonna 2003	13	Hallinto	35
Kansantalouden kehitys	14	Johtokunta	36
Julkinen talous	15	Pankkivaltuuston kokoonpano	36
Hintavakaus Suomessa ja EKP:n rahapolitiikka	16	Tilintarkastajat	37
		Tilintarkastus	37
SUOMEN PANKIN TOIMINTA	18	RAHOITUSTARKASTUS	38
Kansainvälinen toiminta	18	Rahoitusmarkkinoiden vakaus ja Rahoitustarkastuksen toiminta	39
Rahoitusmarkkinoiden vakausanalyysi ja yleisvalvonta	19	Rahoitusmarkkinoiden kehitys kertomusvuoden aikana	39
Rahahuolto	19	Rahoitustarkastuksen toiminta rahoitusmarkkinoiden valvojana	40
Tilastot ja tutkimus	20	Eduskunnan pankkivaltuuston arvio Rahoitustarkastuksen toiminnasta	41
Pankin toiminnan ohjaus ja resurssit	20		

Kertomuksen luvut perustuvat
vuoden 2004 helmikuussa
käytettävissä olleisiin tietoihin.

RAHAPOLITIikka JA TALOUS

Euroopan keskuspankin rahapolitiikka ja euroalueen talous

Maailmantalouden taantuma jatkui vuonna 2003 jo kolmatta perättäistä vuotta. Erityisesti taantumasta kärsi euroalue, jossa talouden kehitys heikkeni bruttokansantuotteen kasvuvauhdilla mitattuna edellisten vuosien kehitykseen verrattuna. Kokonaistuotannon kasvuvauhti hidastui vuonna 2003 perin vaatimattomaksi eli vajaaseen 1/2 prosenttiin. Euroalueen talouden voi siten katsoa olleen edelleen selvästi taantumassa. Tässä suhteessa euroalue erosi muista suurista talouksista, jotka kertomusvuoden aikana alkoivat jo selvästi elpyä.

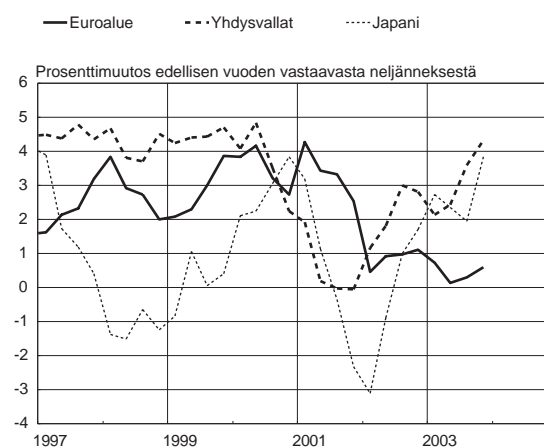
Hintavakaudessa euroalueella ei tapahtunut suuria muutoksia edellisvuotiseen verrattuna. Euroalueen hintavakaus toteutui vuonna 2003 likipitään rahapolitiikalle asetetun tavoitteen mukaisesti. Euroalueen inflaatio pysyi vuoden aikana 2 prosentin tuntumassa. Vuoden aikana hinnat nousivat 2,1 %. Euron ulkoinen arvo vahvistui vuoden 2003 aikana selvästi, ja vuoden lopulla euro oli suhteessa Yhdysvaltain dollariin jo vahvempi kuin eurojärjestelmän aloittaessa toimintansa vuoden 1999 alussa.

Maailmantalouden kehitys

Euroalueen talouden taantuma vuosina 2001–2003 on ollut osa maailmanlaajuista taloudellisen kasvun hidastumista. Myös muiden suurten talouksien kehitys oli heikkoa vuosina 2001 ja 2002. Vuodesta 2002 lähtien euroalueen kasvu on kuitenkin ollut selvästi hitaampaa kuin Yhdysvaltain ja Japanin, joiden talous alkoi jo elpyä (ks. kuvio 1). Toisin kuin muissa suurissa talouksissa euroalueella talouden kasvu hidastui edelleen vuonna 2003 ja työttömyys lisääntyi. Siten euroalueella taantuma jatkoi syvenemistään samaan aikaan kuin Yhdysvaltain taloudessa koettiin jo voimakasta elpymistä. Talouksien kasvuerä kääntyi Yhdysvaltain hyväksi kuten monta kertaa aiemminkin kahden viimeisen vuosikymmenen aikana.

Maailmantalouden elpyminen ei vuonna 2003 ollut pelkästään Yhdysvaltain talouden varassa. Yhdysvaltain ja Japanin lisäksi myös suuret kehittyvät taloudet Kiina, Intia ja Venäjä olivat vahvassa kasvussa. Niiden lisäksi Euroopan ulkopuoliset merkittävät teollisuusmaat Australia ja Kanada sekä itäisen Aasian pienemmät taloudet, kuten Korea, kasvoivat ripeästi.

Kuvio 1. Kokonaistuotanto

Lähteet: Eurostat, Bureau of Economic Analysis (BEA) ja Economic and Social Research Institute (ESRI), Japani.

Aasian kehittyvien talouksien ripeä kasvu johtui toisaalta Kiinan voimakkaasta kotimarkkinoiden kasvusta ja toisaalta hyvästä vientikehityksestä. Koska monet Aasian maat ovat sitoneet valuuttansa Yhdysvaltain dollariin, on dollarin heikentyminen tukenut niiden muutenkin vahvaa kilpailukykyä. Aiempaan verrattuna ehkä merkittävin muutos vuonna 2003 oli Japanin talouden elpyminen yli 10 vuotta kestäneen sitkeän taantumien jälkeen.

Myös Yhdysvaltain talouden elpyminen oli odottamattoman voimakasta. Maan nopean kasvun taustalla vaikuttivat selvästi sisäiset tekijät. Rahapolitiikka jatkui erittäin kevyenä: keskuspankin ohjaukorko oli vain 1 %, mikä merkitsi sitä, että lyhyet reaalikorot olivat negatiivi-

set. Liittovaltion finanssipolitiikka oli myös erittäin elvyttävää. Presidentti Bushin hallinnon toteuttamat verohelpotukset olivat suuruudeltaan noin 3 % BKT:stä, ja julkisten menojen kasvu oli voimakasta mm. Irakin sodan vuoksi. Voimakkaan, ostovoimaa kasvattaneen elvytyksen ansiosta yksityisen kulutuksen kasvu pysyi vuosina 2001–2003 erittäin vahvana. Vuoden 2003 aikana myös yritysten investoinnit alkoivat elpyä. Valitun elvyttävän talouspolitiikan seurauksena Yhdysvaltain vaihtotaseongelma pahentui edelleen ja liittovaltion budjettivaje kasvoi lähes 5 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Tämän vuoksi dollariin kohdistui ja kohdistuu edelleen voimakkaita heikkenemispaineita. Dollarin tuntuvaan heikkenemiseen ei kuitenkaan ole Yhdysvaltain taloudelle vakava ongelma, koska merkittäviä inflaatiopaineita ei ole. Lisäksi heikompi dollari parantaa Yhdysvaltain vientiteollisuuden kilpailukykyä suhteessa eurooppalaisiin tuottajiin.

Sen lisäksi, että euroalueen talouskasvu oli heikompi kuin muissa suurissa talouksissa, myös työllisyyden kehitys oli euroalueella edelleen selvästi heikompi. Tämä näkyy siinä, että euroalueen työttömyys on suurempi kuin Yhdysvaltain ja Japanin. Inflaation suhteen euroalueen kehitys oli hyvin lähellä Yhdysvaltain kehitystä. Julkisen talouden tasapaino oli euroalueella selvästi parempi kuin muissa suurissa talouksissa (taulukko 1).

Taulukko 1. Maailmantalouden kehityksen keskeisiä lukuja vuonna 2003

	Euroalue	Yhdysvallat	Japani
BKT:n kasvu, %	0,4	3,1	2,7
Työttömyysaste, %	8,8	6,0	5,3
Kuluttajahintojen nousuvauhti, %	2,1	2,3	-0,3
Vaihtotase, % BKT:stä	0,4	-4,9	3,2
Julkisen talouden tasapaino, % BKT:stä	-2,7	-5,0	-7,3

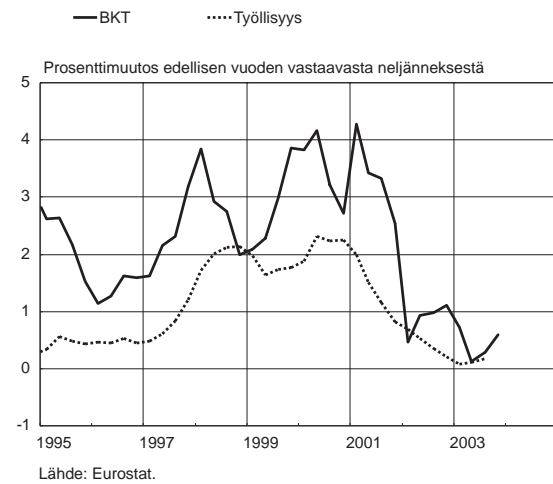
Lähde: Eurostat.

Euroalueen kehitys

Euroalueen talouskasvu hidastui vuonna 2003 jo kolmatta vuotta. Vuosien 2001–2002 vaatimatoin noin 1 prosentin kasvu hidastui kertomusvuonna 0,4 prosenttiin. Heikko kasvu alkoi jo vuoden

2002 aikana vaikuttaa kielteisesti työllisyyteen ja työttömyyteen: euroalueen viisi vuotta jatkunut hyvä työllisyyskehitys pysähtyi, ja työttömyys alkoi lisääntyä. Kertomusvuoden aikana tämä huolestuttava kehitys jatkui (kuvio 2 ja 3). Vuoden 2003 aikana euroalueen työttömyysaste kohosi 0,4 prosenttiyksikköä 8,8 prosenttiin. Samalla työllisyyden kasvu taittui.

Kuvio 2. BKT:n ja työllisyyden kasvu euroalueella

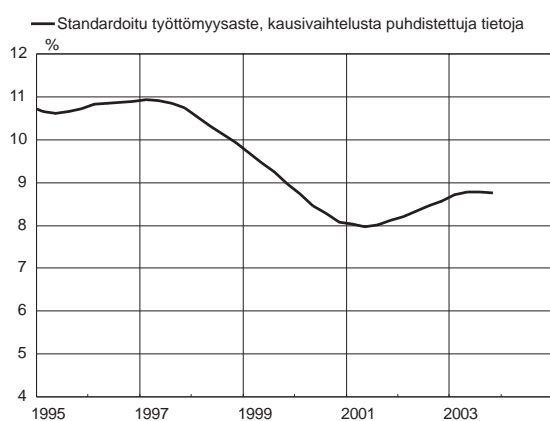
Vuoden 2003 talouskehitys jäi erityisen heikoksi euroalueen suurimmassa taloudessa Saksassa, jossa kokonaistuotanto supistui hieman. Useimmissa euroalueen maissa työttömyys lisääntyi. Inflaatio pysyi sitkeästi hieman yli 2 prosentin tasolla, joskin alueen eri maiden väliset inflaatioerot kaventuivat.

Euroalueen talouspolitiikkaa voi luonnehtia passiiviseksi. EKP piti ohjauksen 2 prosentissa, ja samalla vakaus- ja kasvusopimus esti kasvua tukevan finanssipolitiikan. Sopimuksen asettamista rajoitteista huolimatta Ranska ja Saksa ylittivät kertomusvuonna toistamiseen 3 prosentin alijäämärajan selvästi. Vuoden 2003 loppupuolella joitakin elpymisen merkkejä oli havaittavissa, ja kasvun odotetaan nopeutuvan maltillisesti vuoden 2004 aikana. Euroopan kasvutoiveet nojautuivat edelleen viennin vetoon eli muiden maanosien kasvuun. Silti euroalueen ongelmana ei niinkään ollut viennin heikkous kuin kotimaisen kysynnän lama.

Kokonaistuotannon kasvun hidastuminen vuosina 2001–2003 johtui euroalueella ensi sijassa heikosta kotimaisesta kysynnästä. Vaikka

myös maailmantalouden kehitys hidastui, euroalueen ulkomaankaupan vaikutus taloudelliseen kasvuun pysyi suhteellisen vähäisenä; maailmantalouden taantumasta huolimatta euroalueen kauppataaseen ylijäämä kasvoi vuosien 2002 ja 2003 aikana (taulukko 2). Ei ole siksi kovin perusteltua pitää euroalueen ongelmia pelkästään muiden maiden taloudellisista ongelmista johtuvina. Euroalue ei ole pienten teollisuusmaiden tapaan muista riippuvainen pieni avoin talous, vaan muodostaa huomattavan osan maailmantaloudesta. Lisäksi euroalue on Yhdysvaltain ja Japanin tavoin suhteellisen suljettu talous, jonka kehitykseen ulkomaankaupalla ei ole ratkaisevaa merkitystä. Koska kotimaisen kysynnän osuus euroalueen kokonaiskysynnästä on hyvin suuri, on juuri kotimaisen kysynnän kehitys ratkaiseva taloudellisen kasvun ja työllisyyden kannalta.

Kuvio 3. Euroalueen työttömyysaste

Lähde: Eurostat.

Taulukko 2. Kulutus, investoinnit ja vienti euroalueella

(vuotuiset prosenttimuutokset)

Vuosi	Investoinnit	Yksityinen kulutus	Julkinen kulutus	Vienti
1997	2,4	1,5	1,2	10,4
1998	5,1	3,0	1,4	7,4
1999	5,9	3,5	1,9	5,2
2000	4,8	2,7	2,1	12,3
2001	-0,3	1,8	2,5	3,4
2002	-2,8	0,1	2,9	1,5
2003	-1,2	1,0	1,9	0

Lähde: Eurostat.

Euroalueen bruttokansantuotteen kotimaisen kysynnän erät – yksityiset investoinnit ja kulutus – kehittyivät edellisvuotiseen tapaan edelleen heikosti kertomusvuoden aikana. Yritysten investoinnit supistuivat edellisen vuoden investointeihin verrattuna, ja yksityisen kulutuksen kasvu oli lähes olematonta. Kotimaista kysyntää kasvatti ainoastaan julkinen kulutus, jonka kasvu jatkui euroalueella vuoden 2003 aikana. Euroalueen maiden finanssipolitiikkaa voi siten pitää talouskehityksen kannalta neutraalina tai jopa joissain tapauksissa vastasyklisenä, mikä hieman tasoitti suhdannekehitystä. Tämän seurauksena oli kuitenkin julkisen talouden rahoitusaliijäämän kasvu (tai ylijäämän supistuminen) lähes kaikissa euroalueen maissa.

Vaikka euroalueen keskimääräinen talouskasvu jäi hyvin heikoksi, ei talouden kasvu ollut kuitenkaan hidasta kaikissa euroalueen maissa. Alueen maiden välillä oli huomattavia eroja talouskasvussa ja työttömyydessä.

Euroalueen sisällä talouden kasvu oli hitainta Saksassa ja sitä ympäröivissä maissa – Alankomaissa, Belgiassa, Ranskassa ja Itävallassa sekä Italiassa. Heikointa kehitys oli Alankomaissa ja Saksassa, joissa tuotanto supistui ja työttömyys kasvoi selvästi. Erityisesti euroalueen suurimman talouden Saksan heikko talouskehitys heikensi koko euroalueen keskiarvoa. Keskimääräistä selvästi nopeampaan talouden kasvuvauhtiin yllettiin sen sijaan Keski-Euroopan ulkopuolella. Euroopan unionin reuna-alueilla sijaitsevat Espanja, Kreikka, Portugali ja Irlanti saavuttivat olosuhteisiin nähden kohtuullisen hyvän talouden kasvuvauhdin. Useiden edellisvuosien tapaan kasvu oli nopeinta Irlannissa. Suomen kehitys oli hieman keskimääräistä parempi (taulukko 3).

Taulukko 3. BKT:n muutos EU-maissa vuonna 2003

(%)

Suuret euromaat	Pienet euromaat	Muut EU-maat
Saksa -0,1	Alankomaat -0,8	Iso-Britannia 2,2
Ranska 0,2	Belgia 1,1	Ruotsi 1,6
Italia 0,4	Portugali -1,3	Tanska 0,4
Espanja 2,4	Itävalta 0,7	
	Kreikka 4,7	
	Suomi 1,9	
	Irlanti 1,2	

Lähde: Eurostat.

Euroalueella yksityisen kulutuksen kasvu oli selvästi hitaampaa kuin nopeammin kasvaneissa

talouksissa kuten Yhdysvalloissa. Samanlainen ero on havaittavissa myös verrattaessa euroalueen ulkopuolisia EU-maita – Ruotsia, Tanskaa ja Isoa-Britanniaa – euroalueeseen. Näissä maissa kohtuullinen talouskasvu perustui ensi sijassa vahvaan kotimaisen kysynnän ja erityisesti yksityisen kulutuksen kasvuun. Samantapaisia eroja oli myös euroalueen sisällä.

Euroalueen ulkopuolisten EU-maiden taloudellinen kehitys oli kertomusvuonna edelleen kohtuullisen suotuisa ja selvästi parempi kuin euroalueella. Ison-Britannian pitkään hyvänä jatkunut talouskehitys jatkui vuonna 2003 ja maan BKT saavutti 2 prosentin kasvun. Ruotsin talous kasvoi suurin piirtein saman verran kuin Suomenkin eli noin 2 %. Saksan talouden lama vaikutti eniten Tanskaan, jossa kasvu jäi 1/2 prosenttiin. Näissä maissa onnistuttiin myös välttämään työttömyyden merkittävä kasvu. Euroalueen ulkopuolisten maiden työttömyysaste pysyi 5 prosentin tuntumassa.

Työttömyysaste pysyi korkealla 8–12 prosentin tasolla kaikissa neljässä suuressa euroalueen maassa sekä Belgiassa ja Suomessa. Muissa pienissä euroalueen maissa sekä alueen ulkopuolisissa EU-maissa työttömyys pysyi kohtuullisen alhaisella 3–5 prosentin tasolla, vaikka edellisvuosien myönteinen kehitys kääntyi työttömyyden kasvuksi. Tilanne oli huonoin Alankomaissa, jossa aiemmin varsin matala työttömyysaste nousi lähes 6 prosentin tuntumaan vuoden 2003 aikana.

Euroalueen heikon kasvun välittömänä syynä voidaan perustellusti pitää kotimaisen kysynnän heikkoa kehitystä. Sen taustalla voi kuitenkin olla myös rakenteellisia tekijöitä, jotka heikentävät yritysten investointi- ja työllistämiskannustimia. Erityisesti näin näyttäisi olevan euroalueen kolmessa suurimmassa taloudessa – Saksassa, Ranskassa ja Italiassa – joissa kasvu- ja työllisyysongelmat ovat muuttuneet lähes kroonisiksi.

Euroalueen julkinen talous

EU:n perustamissopimus eli ns. Maastrichtin sopimus velvoittaa jäsenvaltiot välttämään liiallisia julkisen talouden rahoitusali jäämiä. Liiallisia alijäämiä koskevasta arvioinnista, menettelyistä ja sen täytäntöönpanosta säädetään perustamissopimuksen artiklassa 104 sekä lähemmin sopimukseen liitettyssä pöytäkirjassa. Perustamissopimuksen säädösten mukaan julkisen talouden ennakoitun tai toteutuneen rahoitusali jäämän suhde markkinahintaiseen BKT:hen ei saa olla

yli 3 %, ellei ylitys ole poikkeuksellinen ja väliaikainen ja alijäämäsuhde pysy lähellä viitearvoa. Lisäksi BKT:hen suhteutettu julkisen talouden velka saa olla enintään 60 % tai sen tulee lähestyä tätä viitearvoa riittävän nopeasti.

Euroalueen julkisen talouden tasapaino alkoi vuoden 2002 aikana heikentyä. Vuoden 2003 aikana se heikkeni edelleen kaikissa euroalueen maissa. Tämä johti Saksan ja Ranskan tapauksessa siihen, että vakaus- ja kasvusopimuksen asettama 3 prosentin alijäämäraja rikkoutui kertomusvuoden aikana jo toistamiseen. Muiden euroalueen maiden alijäämät pysyivät edelleen sallituissa rajoissa, vaikka ero vakausopimuksen rajaan jäikin monien tapauksissa pieneksi. Muutamat euroalueen maat onnistuivat säilyttämään julkisen taloutensa joko lähellä tasapainoa tai lievästi ylijäämäisenä (taulukko 4). Näitä maita olivat Irlanti, Espanja ja Belgia. Suomi oli ainoa euroalueen maa ja samalla myös ainoa EU-maa, jossa julkisen talouden ylijäämä säilyi edelleen selvästi positiivisena, vaikka Suomenkin ylijäämä supistui merkittävästi kertomusvuoden aikana.

Kasvat alijäämät merkitsevät kasvavaa velanottoa. Alijäämien vuoksi julkisen velan suhde bruttokansantuotteeseen ei vuonna 2003 supistunutkaan. Euroalueen keskimääräinen velkasuhde jäi noin 70 prosenttiin eli 10 prosenttiyksikköä suuremmaksi kuin perustamissopimus edellyttää. Maiden väliset erot velkasuhteessa pysyivät suurina (taulukko 5). Kertomusvuoden aikana julkisen talouden tasapaino heikkeni selvästi myös euroalueen ulkopuolisissa EU-maissa. Voimakkain muutos oli Ison-Britanniassa, jossa alijäämä oli lähes 3 % BKT:stä. Ruotsissa ja Tanskassa aiemmat suuret ylijäämät haihtuivat ja julkisen talouden ylijäämä lähestyi nollaa. Nämä muutokset kertoivat paitsi taantumasta myös suhteellisen keveästä finanssipolitiikasta. Julkisen velan taso pysyi näissä maissa kuitenkin selvästi pienempänä kuin euroalueen keskiarvo.

Kasvun hidastumisesta seurannut työttömyyden lisääntyminen ja verotulojen heikko kehitys olivat tärkeimpiä syitä julkisen talouden tasapainon heikkenemiseen euroalueella. Tasapainon muutos oli verrattain vähäinen, runsaat 1/2 prosenttia BKT:stä, ja pääosin selitettävissä hitaalla talouskasvulla. On normaalia, että talouden kasvuvauhdin hidastuminen lähelle nollaa aiheuttaa tämän suuruisen julkisen talouden tasapainon muutoksen. On syytä huomata, että tasapainon heikkenemisestä huolimatta euroalueen julkisen talouden alijäämä säilyi selvästi pienempänä kuin vastaavat alijäämät Yhdysvalloissa ja Japa-

Taulukko 4. Julkisen talouden tasapaino EU-maissa vuosina 1999–2003*(% BKT:stä)*

	Tasapaino				
	1999	2000	2001	2002	2003
Saksa	-1,5	1,3	-2,8	-3,5	-3,9
Ranska	-1,8	-1,4	-1,5	-3,2	-4,1
Italia	-1,7	-0,6	-2,6	-2,3	-2,4
Espanja	-1,2	-0,9	-0,4	-0,0	0,3
Alankomaat	0,7	2,2	0	-1,9	-3
Belgia	-0,4	0,2	0,5	0,1	0,2
Portugali	-2,8	-2,8	-4,4	-2,7	-2,8
Kreikka	-1,8	-2	-1,4	-1,4	-1,7
Itävalta	-2,3	-1,5	0,2	-0,2	-1,1
Suomi	2,2	7,1	5,2	4,3	2,3
Irlanti	2,4	4,4	1,1	-0,2	0,2
Euroalue yhteensä	-1,3	0,2	-1,6	2,3	-2,7
Iso-Britannia	1	3,8	0,7	-1,6	-3,2
Ruotsi	2,5	5,1	2,8	0,0	0,7
Tanska	3,2	2,6	3,1	1,7	1,5

*Lähde: Eurostat.***Taulukko 5. Julkinen bruttovelka EU-maissa vuosina 1999–2003***(% BKT:stä)*

	1999	2000	2001	2002	2003
Saksa	61,2	60,2	59,4	60,8	64,2
Ranska	58,5	57,2	56,8	58,6	63
Italia	115,5	111,2	110,6	108,0	106,2
Espanja	63,1	61,2	57,5	54,6	50,8
Alankomaat	63,1	55,9	52,9	52,6	54,8
Belgia	114,8	109,1	108,1	105,8	100,5
Portugali	54,3	53,3	55,6	58,1	59,4
Kreikka	105,2	106,2	106,9	104,7	102,4
Itävalta	67,5	67,0	67,1	66,6	65
Suomi	47,0	44,6	43,9	42,6	45,3
Irlanti	48,6	38,4	36,1	32,3	32
Euroalue yhteensä	72,2	69,7	69,4	69,2	70,4
Iso-Britannia	45,0	42,1	38,9	38,5	39,8
Ruotsi	62,7	52,8	54,4	52,6	51,8
Tanska	55,8	50,1	47,8	47,2	45

Lähde: Eurostat.

nissa. Alijäämän kasvusta uhkaa kuitenkin tulla vakava talouspoliittinen ongelma euroalueelle ja EU:lle, koska vakaus- ja kasvusopimus rajoittaa alijäämän suuruutta.

Kansainvälisen talouden noususuhdanteen taantumisen vuonna 2001 ja taloudellisen kasvun odotettua voimakkaampi laantumisen edelleen vuosina 2002–2003 heikensivät useimpien euro maiden julkisen talouden tasapainoa. Ongelmallisinta tämä oli kahden suurimman jäsenmaan eli Saksan ja Ranskan kannalta, koska niiden julkisen talouden alijäämä ylitti selvästi molempina vuosina vakaus- ja kasvusopimuksen määrittämän viitearvon eli 3 % bruttokansantuotteesta. Yhteisötason sopimusten kansalliselle finanssipolitiikalle asettamat rajoitteet tulivat siten näissä maissa entistä selvemmiksi. Samalla virisi vilkas keskustelu rajoitteiden oikeellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. Ecofin-neuvosto pohti vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisen sanktiomenettelyn aloittamista Ranskaa ja Saksa vastaan, koska nämä olivat haluttomia ryhtymään välittömiin toimiin alijäämien pienentämiseksi ja koska näytti siltä, että alijäämä rikkoutuisi myös vuonna 2004. Ecofin-neuvosto ei kuitenkaan esittänyt sanktioita, vaikka eräät pienet jäsenmaat olisivat olleet tähän valmiita.

Vakaus- ja kasvusopimuksen tämän hetken soveltamisongelmat liittyvät sen kysymyksen ratkaisemiseen, miten hitaan kasvun oloissa toimitaan, kun suhdanneautomaatiikka näyttää ilman korjaavia toimia joissakin maissa johtavan liian suuriin alijäämiin ja kun on pelättävissä, että korjaavat toimet, kuten veronkorotukset ja menojen leikkaukset, syventäisivät taantumaa. Taantumaa tai hitaan talouskasvun kauden mahdollisesti pitkittyessä ongelma alkaa koskettaa yhä useampia maita. Kysymys on tärkeä myös yhteisten sopimusten uskottavuuden kannalta.

Euroalueen hintavakaus

Euroalueen keskimääräinen inflaatiiovauhti oli vuoden 2003 aikana kolmen edellisen vuoden tapaan jatkuvasti 2 prosentin viitearvoa nopeampi. Inflaation vuosikeskiarvoksi muodostui 2,1 %. Vaikka inflaatio hidastuikin hieman edellisvuotisesta, pysyi se edelleen hieman tavoiteltua nopeampana. Ero viitearvoon jäi kuitenkin vähäiseksi. Hintavakauden suhteen euroalueen kehitystä voi siten pitää tyydyttävänä tai jopa hyvänä.

Vuoden 2003 aikana euroalueen hintapaineet eivät juuri lisääntyneet. Vuosikeskiarvoina mi-

tattuina raaka-aineiden ja öljyn hinnat kuitenkin nousivat edellisvuotisesta. Euron vahvistumisen vuoksi raaka-aineiden dollarihintojen voimakas nousu ei kuitenkaan vaikuttanut merkittävästi euroalueen hintatasoon. Palkkojen nousuvauhti hidastui selvästi edellisvuotisesta (taulukko 6). Yksikkötyövoimakustannukset nousivat kuitenkin edelleen, koska työn tuottavuuden koheneminen jäi euroalueella edellisvuosien tapaan vähäiseksi. Toisaalta tuottavuuden hitaan kasvun vuoksi talouskasvun heikkenemisen vaikutus työllisyyteen jäi pieneksi ja vaatimattomankin talouskasvun työllistävyys pysyi hyvänä.

Taulukko 6. Hintojen kehitys euroalueella
(prosenttimuutos edellisestä vuodesta)

Vuosi	YKHI	Raaka-aineet	Palkat	Tuottajahinnat
1997	1,6	9,5	2,3	1,1
1998	1,1	-21,7	1,8	-0,6
1999	1,1	15,2	2,5	-0,4
2000	2,1	51,1	3,3	5,3
2001	2,3	-7,9	3,5	2,1
2002	2,3	-4,6	3,4	-0,1
2003	2,1	-4,3	2,8	1,6

Lähteet: Eurostat ja HWWA.

Euroalueen sisäiset inflaatioerot kaventuivat hieman vuoden 2003 aikana. Hitaan inflaation maita olivat Saksa, Suomi, Itävalta ja Belgia, joiden inflaatiiovauhti oli vain 1,1–1,5 %. Lähellä 2 prosentin inflaatiota olivat Ranska ja Alankomaat. Nopean inflaation maissa hinnat nousivat noin 3 %. Kuten aiempinakin vuosina, näitä maita olivat Irlanti, Italia, Espanja, Portugali ja Kreikka (taulukko 7). Euroalueen ulkopuolisissa EU-maissa Tanskassa, Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa inflaatio oli noin 2 %.

Taulukko 7. YKH:n muutos EU-maissa vuonna 2003

Selvästi yli 2 %	Noin 2 %	Selvästi alle 2 %
Kreikka 3,4	Ranska 2,2	Itävalta 1,3
Irlanti 4	Alankomaat 2,2	Suomi 1,3
Portugali 3,3	<i>Iso-Britannia</i> 1,4	Belgia 1,5
Espanja 3,1	<i>Ruotsi</i> 2,3	Saksa 1
Italia 2,8	<i>Tanska</i> 2	

Lähde: Eurostat.

Inflaatiokehityksen eriytyminen on huolestuttavaa yhteisen rahapolitiikan toimivuuden kan-

nalta, varsinkin jos erot inflaatiovauhdissa ovat pitkäaikaisia. Nopean hintakehityksen maiden ongelmana olivat vuonna 2003 edelleen matalien korkojen siivittämä nopea kokonaiskysynnän kasvu sekä mahdollisesti myös epätäydellinen kilpailu hyödykemarkkinoilla. Näiden maiden uhkana ovat hintatason asteittainen kohoaminen liian korkeaksi ja kilpailukyyn heikkeneminen suhteessa hitaamman inflaation maihin.

Rahapolitiikan mitoituksen kannalta maiden väliset merkittävät ja suhteellisen pitkäkestoiset inflaatioerot luovat vaikean asetelman. Nopean inflaation maissa matalat nimelliskorot voivat johtaa jopa negatiivisiin reaalikorkoihin, mikä vuorostaan kiihdyttää kysynnän kasvua ja saattaa kasvattaa edelleen inflaatiopaineita. Hitaan talouskasvun ja vähäisen inflaation maissa matalatkin nimelliskorot pitävät reaalikoron positiivisena, millä taas on kasvua jarruttava vaikutus. Jää nähtäväksi, miten eri maiden inflaatiovauhdit ja hintatasot vähitellen sopeutuvat yhteiseen rahapolitiikkaan. Inflaatioerojen kaventumista euroalueen sisällä voidaan pitää rohkaisevana.

EKP:n rahapoliittiset päätökset

Joulukuun 2002 kokouksessa EKP:n neuvosto oli laskenut rahapolitiikan ohjauskorkoa (ns. minimitarjouskorkoa) 0,50 prosenttiyksikköä 2,75 prosenttiin. Päätös perustui siihen, että vaimaan talouskehityksen myötä inflaation ennustettiin painuvan alle 2 prosentin vuoden 2003 aikana. Tammi-helmikuussa hinta- ja talousnäkymät eivät oleellisesti muuttuneet, ja neuvosto katsoi tämän korkotason sopivaksi hintavakauden turvaamiseksi keskipitkällä aikavälillä.

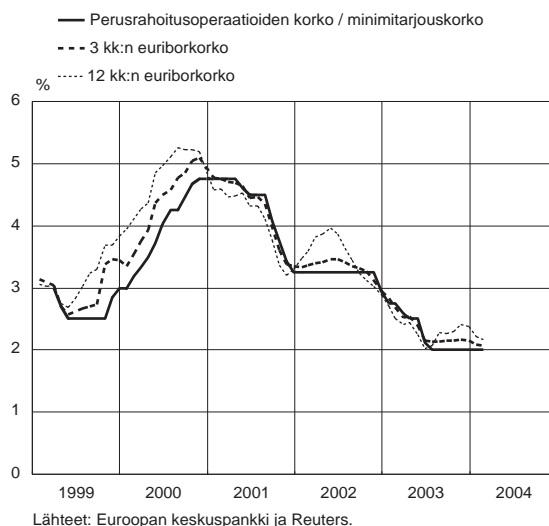
Maaliskuussa EKP:n neuvosto laski ohjauskorkoa varovasti, 0,25 prosenttiyksikköä. Ratkaisun taustalla olivat hintavakauden näkymien paraneminen ja ennustetun talouskasvun heikkeneminen. Molempiin vaikutti osaltaan euron vahvistuva valuuttakurssi. Se alensi euroalueen vienti- ja tuontihintoja ja heikensi sen viennin hintakilpailukykyä.

EKP:n neuvosto laski ohjauskorkoa kesäkuun alussa 0,5 prosenttiyksikköä 2,0 prosenttiin. Rahapoliittinen korko tuli siten tasolle, joka oli euroalueen maissa nimellisesti alhaisin vuosikymmeniin. Koron laskun mahdollisti se, että inflaationäkymien ennustettiin vaimenevan selvästi vuoden 2004 aikana. Markkinoilla virisi jopa keskustelua deflaation riskistä euroalueella. Kesäkuun korkoratkaisun aikoihin myös markkinakorot olivat euroalueella, samoin kuin Yhdysvalloissakin, poikkeuksellisen alhaalla. Yh-

dysvalloissa valtion 10 vuoden korko kävi kesäkuussa 3,1 prosentissa ja euroalueella Saksan vastaava korko myös alle 3,5 prosentin. Lyhytaikaisissa koroissa näkyivät odotukset laskun jatkumisesta, ja näitä odotuksia erityisesti Yhdysvaltain keskuspankki vahvisti lausunnoillaan. Kesäkuun lopulla Yhdysvaltain ohjauskorko laskettiin historiallisen alhaiseen 1 prosenttiin (kuvio 4).

Inflaatio ja inflaationäkymät pysyivät koko vuoden jälkipuoliskon ajan 2 prosentin tuntumassa. Euroalueen talouskasvu pysyi hitaana ja työttömyys lisääntyi hieman. EKP:n neuvosto katsoi korkotason koko syksyn ajan sopivaksi, eikä rahapoliittista korkoa loppuvuoden aikana muutettu.

Kuvio 4. EKP:n ohjauskorko ja euriborkorot

Koronlaskuista pidättäytyminen lähes koko vuoden ajan piti euroalueen lyhyet reaalikorot lähellä nollaa mutta kuitenkin lievästi positiivisina. Tässä mielessä EKP:n rahapolitiikka oli kiireämpää kuin Yhdysvaltain rahapolitiikka samaan aikaan. Yhdysvaltain ja Japanin ennätysellisen alhaisen korkotason vuoksi euroalueen historiallisen matalat korot olivat kansainvälisessä vertailussa edelleen korkeat.

Pörssikurssien muutaman vuoden kestänyt lasku taittui kertomusvuoden aikana. Kurssit kääntyivät selvään nousuun sekä euroalueella että Yhdysvalloissa ja Japanissa. Vuoden 2000 alkupuolella käynnistynyt kurssien lasku oli kuitenkin niin voimakas, että vuoden 2003 lopun

kurssitaso oli euroalueella edelleen noin 40 % alempi kuin vuoden 2000 alussa.

EKP:n rahapolitiikan strategiaa täsmennettiin

Perussääntönsä mukaisesti eurojärjestelmän ensisijaisena tavoitteena on ylläpitää hintavakautta euroalueella. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi rahapoliittiset päätökset tehdään vakauteen tähtäävän strategian pohjalta. Strategia on koostunut kolmesta osatekijästä: 1) hintavakauden määritelmästä, 2) rahan määrän merkittävästä asemasta hintavakauteen kohdistuvien riskien arvioinnissa ja 3) hintakehityksen laajasta arvioinnista. Kokouksessaan 8.5.2003 EKP:n neuvosto arvioi tästä strategiasta euron aikana saatuja kokemuksia. Strategian perusperiaatteita ei muutettu, mutta sen eri osien painotuksia ja tulkittaa arvioitiin osin uudelleen.

EKP:n neuvosto vahvisti, että se määrittelee edelleen hintavakauden euroalueen yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin (YKHI) alle 2 prosentin vuotuiseksi nousuksi ja että hintavakauden tavoitteeseen pyritään keskipitkällä aikavälillä. Hintavakauden tavoitteeseen pyrkiesään EKP tähtää inflaatiovauhdin säilyttämiseen alle 2 prosentissa, mutta kuitenkin lähellä sitä keskipitkällä aikavälillä. Näin neuvosto korosti riittävän turvamarginaalin säilyttämistä deflaattoriskejä vastaan. Tarkennuksessa otetaan myös huomioon hintaindeksiin mahdollisesti sisältyvä mittausarha ja euroalueen inflaatioerot.

Rahapolitiikan päätökset perustuvat vastakin hintavakauteen kohdistuvien riskien kattavaan analyysiin. Taloudellisessa analyysissä tarkastellaan hintavakauteen lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä kohdistuvia riskejä. Siinä käsitellään euroalueen talouteen kohdistuvia sokkeja ja arvioita keskeisten kokonaistaloudellisten muuttujien kehityksestä. Rahataloudellisessa analyysissä arvioidaan keskipitkän ja pitkän aikavälin inflaatiokehitystä. Siinä otetaan huomioon monenlaisia rahatalouden indikaattoreita kuten M3:n erät ja vastaerät, erityisesti luotonannon kehitys. Korostaakseen, että viitearvo toimii vertailuarvona rahatalouden kehitykselle nimenomaan pitkällä aikavälillä, neuvosto päätti lopettaa rahan määrän kasvulle annetun viitearvon vuosittaiset tarkistukset. Pyrkiessään saamaan kokonaiskuvan hintavakauteen kohdistuvista riskeistä neuvosto vertailee vastakin näistä kahdesta eri analyysistä saatavia tietoja.

Strategian uudelleenmuotoilun voi katsoa olevan askel joustavampaan suuntaan EKP:n raha-

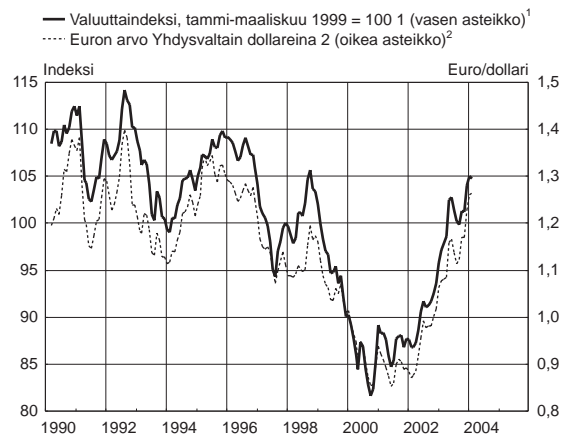
politiikassa. Uuden muotoilun perusteella ei synny enää käsitystä, että EKP pyrki aina mahdollisimman hitaaseen inflaatioon. Tavoite on asetettu nyt selvästi lähemmäs 2 prosentin tasoa. Tosin EKP:n toiminnan ensimmäiset vuodet ovat osoittaneet, että käytännössä inflaatiotavoite on ollut jatkuvasti ollut lähellä 2:ta prosenttia ja että EKP on ollut valmis hyväksymään myös tämän tavoitteen tilapäisen ylityksenkin.

Euron ulkoisen arvon kehitys

Euroalueen kasvua ja inflaatiota vaimensi osaltaan euron kurssin tuntuva vahvistuminen, joka oli alkanut vuoden 2002 alkupuolella ja jatkui nopeana alkukesään 2003 saakka. Sen jälkeen euron kurssi vaihteli vailla selvää yleissuuntaa, mutta vahvistui taas marras-joulukuussa (kuvio 5). Suhteessa tärkeimpiin muihin valuuttoihin euro vahvistui vuosikeskiarvona noin 10–20 %. Silti sen vahvistuminen toi euroalueen viejien hintakilpailukyyn vasta lähelle pitkän aikavälin keskiarvoa.

Euron vahvistumisen ansiosta raaka-aineiden dollarimääräisten maailmanmarkkinahintojen tuntuva eli noin 30 prosentin nousu kertomusvuoden aikana ei johtanut merkittäviin hintapaineisiin euroalueella. Toisaalta euron vahvistuminen heikensi euroalueen vientiteollisuuden kilpailukykyä. Vaikutus oli tuntuva, koska euro ei vahvistunut vain suhteessa Yhdysvaltain dolla-

Kuvio 5. Euron kauppapainoinen valuuttaindeksi ja euron dollarikurssi

¹ Ennen vuotta 1999 euromaiden valuuttojen kauppapainoinen indeksi. Euron vahvistuessa käyrä nousee.

² 31.12.1998 asti ecun kurssi.

Lähde: Euroopan keskuspankki

riin, vaan myös suhteessa dollariin sidottuihin Aasian valuuttoihin. Euron vahvistuminen kiristää taloutta samalla tavalla kuin korkotason nousu, ja pitkäaikainen vahvistuminen johtaa kasvaviin koronlaskupaineisiin euroalueella.

Euron vahvistuminen kertoo euroalueelle suuntautuneiden valuuttavirtojen voimistumisesta. Euron vahvistuminen ja eurosijoitusten kasvu johtivat vuoden lopulla myös euroalueen markkinakorkojen laskuun.

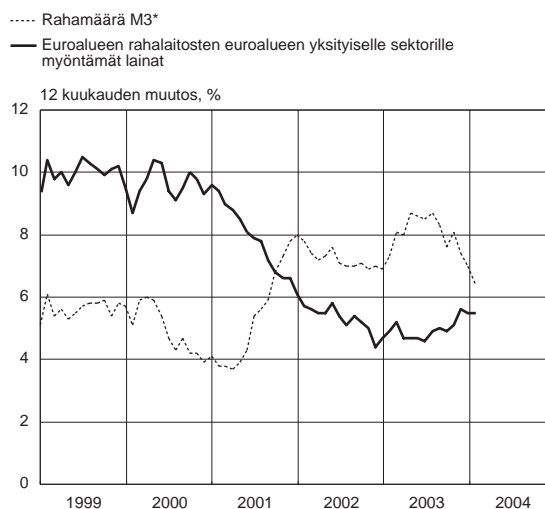
Rahan määrän ja luotonannon kasvu euroalueella

Keskipitkän aikavälin inflaatioarviota hämmensi M3-rahamäärän kasvun voimakas nopeutuminen runsaaseen 8 prosenttiin vuoden alkukausien aikana. Rahamäärän nopea, 7–8 prosentin kasvu oli jatkunut jo puolitoista vuotta, joten myös likviditeettikertymä oli euroalueella runsas. Edellisvuosien tapaan rahan määrän kasvuvauhti oli selvästi nopeampi kuin EKP:n asettama 4,5 prosentin viitearvo. Kuitenkin EKP:n neuvosto katsoi, että vallitsevissa hitaan kasvun ja laajan epävarmuuden oloissa likviditeetti ei vielä ollut merkittävä uhka hintavakaudelle. Rahoituskehityksen vakauteen viittasi myös se, että rahalaitosten luotonannon kasvu oli hidastunut alle 5 prosentin.

2000-luvun alkuvuosina rahan määrän voimakas kasvu on ollut tyypillistä kaikille teollisuusmaille. Rahan määrä on kasvanut nopeasti euroalueen lisäksi myös Yhdysvalloissa ja Japanissa. Likviditeetin kasvu ei ole kuitenkaan johtanut inflaation kiihtymiseen. Keskuspankit ovat päinvastoin alkaneet huolestua deflaatiosta eli hintojen laskusta. Rahan määrän kasvu on ollut väistämätön seuraus hitaan inflaation ja hitaan kasvun aikaansaamasta korkotason laskusta. Matalien korkojen kääntöpuolena ovat olleet runsas likviditeetti ja rahan määrän kasvu. Rahan määrän kasvu ei globalisoituneessa taloudessa näytä välttämättä muodostavan uhkaa inflaation kiihtymisestä. Hyödykemarkkinoiden ankara kilpailu ja halpatuonti kehittyvistä maista pitävät kuluttajahinnat kurissa. Sen sijaan riskinä on, että jatkuvasti kasvava likviditeetti kanavoituu varallisuushintoihin.

Runsas likviditeetti ja matalat korot rohkaisevat myös yrityksiä ja kotitalouksia velkaantumaan. Pankkien luotonanto sekä yrityksille että kotitalouksille onkin euroalueella kasvanut jatkuvasti. Kasvuvauhti kuitenkin hidastui vuonna 2003 (kuvio 6).

Kuvio 6. Euroalueen raha- ja luottomäärät

Lähde: Euroopan keskuspankki.

* Kausi- ja kalenterivaihtelusta puhdistetut tiedot.

Suomen talous vuonna 2003

Suomen talouskasvu on ollut viimeisen 10 vuoden ajan jatkuvasti – vuotta 2001 lukuun ottamatta – nopeampaa kuin euroalueella keskimäärin. Näin oli myös vuonna 2003, vaikka kasvu jäikin suhteellisen hitaaksi. Kasvulla, työllisyydellä ja inflaatiolla mitattuna Suomen talouden kehitys oli kertomusvuonna hieman parempi kuin euroalueella keskimäärin vaikka Suomi ei yltänytkaan yhtä nopeaan kasvuun kuin Irlanti ja Espanja. Kansainvälisen talouden taantumien ja Suomen ulkomaankaupan rakenteen vuoksi talouskasvu ei voinut perustua vientiin vaan lähinnä yksityisen kulutuksen kasvuun.

Edellisvuotiseen tapaan työttömyyden kehitys oli myös vuonna 2003 Suomessa hieman suotuisampi kuin euroalueella keskimäärin. Työttömyysaste pysyi Suomessa ennallaan, kun se muualla nousi. Niinpä Suomen työttömyys läheni euroalueen keskiarvoa. Inflaatio hidastui Suomessa selvästi toisin kuin euroalueella keskimäärin. Suomi kuuluikin selvästi Saksan ohella matalan inflaation maiden joukkoon.

Finanssipolitiikka oli Suomessa kertomusvuoden aikana edelleen selvästi elvyttävää. Suhteellisen keveästä finanssipolitiikasta huolimatta sekä valtiontalous että koko julkinen sektori pysyivät ylijäämäisinä – toisin kuin muissa euroalueen maissa.

Kansantalouden kehitys

Vuosi 2003 oli Suomen taloudelle jo kolmas perättäinen hitaan kasvun vuosi. Talouden kasvuvauhti pysyi lähellä edellisenä vuonna saavutettua 2 prosentin tasoa. Vaatimaton kasvu oli kokonaan kotitalouksien ja julkisen sektorin varassa. Vientitulot eivät juuri kasvaneet, ja yritysten investoinnit supistuivat. Teollisuustuotanto supistui prosentin, ja teollisuuden työntekijämäärä vähentyi rajusti. Tuotanto kasvoi vain palvelu-aloilla.

Yksityisen kulutuksen kasvu kiihtyi edellisvuotisesta yritysten epävarmoista näkymistä ja monista irtisanomisuuksista huolimatta. Suomen talouskasvu oli toisaalta kotitalouksien ostovoiman ja yksityisen kulutuksen kasvun ja toisaalta julkisen kulutuksen varassa (taulukko 8). Yksityinen kulutus kasvoi noin 3½ %. Ostovoimaa ja kulutuksen kasvua tukivat verohelpotukset. Vuoden 2003 alussa kevennettiin autoveroa ja vuoden puolivälissä tuloveroja. Julkinen kulutus eli lähinnä kuntien palvelutuotanto kasvoi vain noin prosentin eli selvästi edellisvuotista vähemmän. Yli puolet kansantalouden kasvusta johtui julkisen sektorin toimista, sekä julkisen kysynnän kasvusta että verohelpotuksista. Verokennysten lisäksi kotitalouksien kulutusta ylläpitivät korkojen lasku, uusien asuntoluottojen nostaminen ja suhteellisen hyvänä säilynyt työllisyystilanne. Kotitalouksien säästämistä kohentui hieman edellisvuotisesta, mutta pysyi lähellä nolaa. Suomalaisten kuluttajien luottamus omaan talouteen oli selvästi parempi kuin muiden euromaiden kuluttajien.

Viennin määrä ei juuri kasvanut, ja viennin arvo jopa supistui vientihintojen laskiessa. Viennin heikko kehitys ei kuitenkaan johtanut mainittavaan kauppataseen ja vaihtotaseen suurten ylijäämien supistumiseen, koska tuonnin määrä ei kasvanut ja tuonnin arvon nousu jäi vähäiseksi.

Edellisvuotiseen tapaan ennusteet työttömyyden kasvusta osoittautuivat liian pessimistisiksi myös vuonna 2003. Työttömien määrä ei lisääntynyt vuoden aikana, vaikka työpaikkojen lukumäärä hieman supistui. Työllisyys supistui noin ½ %, mutta Tilastokeskuksen mittaama työttömyysaste aleni 0,1 prosenttiyksikköä 9 prosenttiin ja työministeriön laskema työttömien työnhakijoiden määrän vuosikeskiarvo supistui hieman. Työpaikkoja hävisi runsaasti teollisuudesta. Osittain tätä kompensoi työllisyyden kasvu kuntasektorilla ja yksityisissä palveluissa. Osa työnhakijoista siirtyi myös työvoiman ulkopuolelle. Työttömyyden ja työllisyyden muutokset jäivät siten suhteellisen vähäisiksi, eikä talouskasvun hidastuminen vuosien 2001–2003 aikana heijastunut odotetulla tavalla työttömyyteen. Suhdannetilanteeseen nähden hyvä työllisyyskehitys johti siihen, että Suomen työttömyysasteen ero euroalueen keskiarvoon nähden kaventui. Vuoden 2003 lopulla Suomen kausivaihtelusta puhdistettu työttömyysaste oli jo hyvin lähellä euroalueen keskimääräistä työttömyysastetta.

Maailmantalouden nykyinen taantuma heijastui aluksi vuonna 2001 Suomen talouteen voimakkaammin kuin useimpiin muihin maihin. Tähän oli syynä Suomen viennin rakenne, jossa

Taulukko 8. Suomen talouden keskeisiä lukuja

(määrän muutos edellisvuotiseen verrattuna, %)

Vuosi	2000	2001	2002	2003
BKT	5,1	1,1	2,3	1,9
Tuonti	16,9	0,2	1,9	0,9
Vienti	19,3	-0,8	5,1	1,3
Yksityinen kulutus	3,1	1,8	1,5	3,6
Yksityiset investoinnit	5,7	3,3	-4,6	-3,8
Julkinen kulutus	0,0	2,4	3,8	0,7
Julkiset investoinnit	-5,7	8,1	6,6	6,5
Kuluttajahinnat, YKHI	3,0	2,7	2,0	1,3
Työttömyys, % työvoimasta	9,8	9,1	9,1	9,0
Julkisen talouden tasapaino, % BKT:stä	7,1	5,2	4,3	2,3
Vaihtotaseen ylijäämä, mrd. euroa	9,8	9,7	10,6	8,1

Lähde: Tilastokeskus.

painottuvat toisaalta informaatiotekniikan tuotteet ja toisaalta perusteollisuuden eli metsä- ja metalliteollisuuden tuotteet. Molemmat päätoimialat osoittautuivat varsin suhdanneherkiksi. Varsinkin elektroniikkateollisuudessa tuotannon vaihtelut olivat suuria ja nopeita ja vaikeasti ennakoitavia.

Vientitulot supistuivat vuonna 2002 hieman, mutta tämä ei johtunut viennin määrän supistumisesta vaan vientihintojen laskusta. Vientitulojen vähäisellä supistumisella vuonna 2002 ei kuitenkaan ollut dramaattisia taloudellisia vaikutuksia, koska myös tuonnin arvo supistui. Vienti-teollisuuden ongelmat alkoivat kertomusvuoden aikana vaikuttaa selvästi alan työllisyyteen. Koska hinnat laskivat, eivätkä markkinat kasvaneet, yritysten oli haettava tuottavuuden kasvua toiminnan rationalisoinnista, mikä johti suurimpaan teollisten työpaikkojen määrän supistumiseen sitten vuoden 1991.

Euron vahvistuminen oli tärkein vientituloja heikentänyt yksittäinen tekijä. Valuuttakurssimuutosten vaikutus Suomen talouteen on suurempi kuin useimpien muiden euroalueen maiden talouteen, koska huomattavan suuri osa Suomen viennistä suuntautuu euroalueen ulkopuolelle.

Makrotalouden tasolla koetun lievän taantumun voi katsoa johtuneen ensisijaisesti investointien supistumisesta. Teollisuuden osalta investointilamaan vaikuttivat keskeisesti kansainvälisen talouden taantuma ja kilpailukyyn rapautuminen, jotka heikensivät yritysten kasvumahdollisuuksia. Yritysten kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinnit supistuivatkin kertomusvuoden aikana peräti 10 %. Palvelusektorin ja asuntorakentamisen investoinnit eivät riittäneet estämään kokonaisinvestointien supistumista. Asuinrakennusinvestoinnit kasvoivat 8 %, mutta teollisuus- ja liikerakentaminen väheni 10 %. Julkisten investointien ripeänä jatkunut kasvu esti kokonaisinvestointien suuremman supistumisen. Investointien kannalta Suomen kehitys muistutti suuresti euroalueen keskimääräistä kehitystä. Suomen talouden muita euromaita positiivisempi kokonaiskehitys oli hyvin kehittyneen yksityisen kulutuksen ansiota.

Julkinen talous

Finanssipolitiikka oli, kuten edellisinäkin vuosina, elvyttävää vuonna 2003. Julkiset menot jatkoivat kasvuaan, ja ansiotulojen verotus keveni hieman. Lisäksi autoveroa alennettiin reippaasti,

mikä johti autokaupan voimakkaaseen kasvuun ja verotulojen lisääntymiseen. Veronkevennyksistä ja menojen kasvusta huolimatta julkinen talous säilyi ylijäämäisenä, joskin ylijäämä supistui tuntuvasti eli 2 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:n arvoon. Muutos oli suurempi kuin missään muussa euroalueen maassa.

Suomen finanssipolitiikka oli siten vuonna 2003 edelleen vastasyklisiä eli suhdanteita tasaaavaa. Julkinen talous tasapainotti kansainvälisen talouden taantumien vaikutuksia kasvattamalla julkista kulutusta ja julkisia investointeja. Julkisen kulutuksen kasvu tosin hidastui edellisvuotesta ja oli vain vajaan prosentin eli vähemmän kuin euroalueella keskimäärin. Julkiset investoinnit sen sijaan kasvoivat edellisvuotiseen tapaan peräti 7 %. Tämä oli epäilemättä suhdannepoliittisesti perusteltua. Puolet kansantalouden kasvusta johtui julkisen vallan toimista, sekä julkisen kysynnän kasvusta että verohelpotuksista. Kokonaisveroaste aleni enemmän kuin minään aiempina vuosina eli 45,9 prosentista 44,6 prosenttiin.

Finanssipoliittisen ekspansioon seurauksena julkisen talouden rahoitusylijäämä supistui selvästi edellisvuotisesta. Muutos oli edellisvuotisiin verrattuna suuri: julkisen talouden nk. EMU-ylijäämäksi muodostui vain 2,3 % BKT:stä, kun vuonna 2002 vastaava luku oli ollut vielä 4,3 %. Tärkeimmät ylijäämää supistaneet tekijät olivat tuloverotuksen keveneminen ja siitä seurannut verotulojen väheneminen. Tasapaino heikkeni Suomessa selvästi enemmän kuin muissa EU-maissa.

Vaikka julkisen talouden tasapaino heikentyikin Suomessa, kuten muissakin euroalueen maissa, säilyi julkinen talous kuitenkin edelleen selvästi ylijäämäisenä. Tässä suhteessa Suomi poikesi muista euroalueen maista. Julkisen talouden vahvan EMU-ylijäämän vuoksi vakaus- ja kasvusopimus ei muodostanutkaan Suomessa estettä vuosien 2001–2003 suhdanteita tasaavalle vastasykliselle finanssipolitiikalle.

Vuonna 2003 julkisen sektorin EMU-ylijäämä oli suurelta osin rahastoivan eläkejärjestelmän ansiota. Tämä järjestelmä on eläkepoliittisten tavoitteiden vuoksi jatkuvasti voimakkaasti rahoitusylijäämäinen. Työeläkerahastojen suuren rahoitusylijäämän lisäksi myös valtiontalous pysyi lievästi ylijäämäisenä. Kuntatalous oli sen sijaan lievästi alijäämäinen. Valtiontalouden ylijäämäksi muodostui vuonna 2003 noin 0,4 mrd. euroa, kun taas kuntien yhteenlaskettu rahoitus-alijäämä oli 0,8 mrd. euroa. Valtiontalouden toteutunut ylijäämä oli ennustettua parempi, vaik-

ka se heikkenikin edellisvuotisesta noin miljardi euroa.

Tuloverotuksen kevennykset ja yhteisöverotulojen väheneminen johtivat siihen, että valtion saamat välittömät verotulot supistui peräti 7 % ja kuntien verotulot noin 2 %. Veronalennusten kanavoituminen yksityiseen kulutukseen johdatti kuitenkin siihen, että valtion saamien välillisten verojen tuotto kasvoi 5 %.

Normaalisti valtiontalouden ylijäämäisyys merkitsisi sitä, että valtion velka samoin kuin koko julkisen sektorin bruttovelkaa mittaava ns. EMU-velka supistuisivat. Vuonna 2003 näin ei kuitenkaan käynyt. Valtion velka kasvoi noin 4 miljardia euroa muuttuneiden kirjauskäytäntöjen vuoksi. Kyse oli kuitenkin laskennallisesta muutoksesta eikä aidosta velkarasituksen kasvusta.

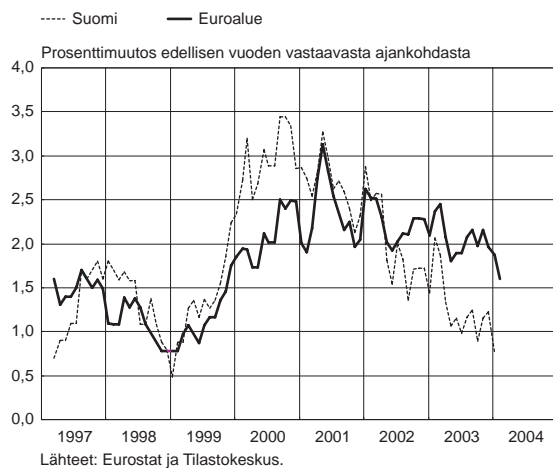
Vakausero- ja kasvusopimuksen suhteen Suomi oli kertomusvuonna edelleen erittäin vahvassa asemassa. Suomen julkisen talouden ylijäämä oli suurin koko euroalueella. Suomessa julkinen talous onkin kehittynyt vakaus- ja kasvusopimuksen voimassaolon aikana myönteisemmin kuin useimmissa muissa euroalueen maissa. Suomen koko julkisen talouden asemaa parantaa muihin maihin verrattuna se, että suurelta osin yksityisen sektorin hoitaman mutta lakisääteisen työeläkejärjestelmämme ylijäämä luetaan julkiseen talouteen. Suomen kansantalouden suhdanneherkkyys ja odotettavissa oleva eläkeläisten määrän ja huoltosuhteen kasvu vaativat vahvaa julkisen sektorin rahoitusasemaa myös vastaisuudessa. Tästä syystä Suomen – kuten eräiden muidenkin maiden – vakausohjelmassa on esitetty vakaus- ja kasvusopimuksen vaatimuksia kunnianhimoisempi keskipitkän aikavälin tavoite julkisen talouden tasapainolle. Tämän hetken arvioiden mukaan julkisen talouden ylijäämä tosin näyttää rajoittuvan pelkästään työeläkerahastoihin. Muut julkisen sektorin osat eli valtio ja kunnat tulevat pysymään lievästi alijäämäisinä lähivuosina, ellei talous ala uudelleen nopeasti kasvamaan.

Hintavakaus Suomessa ja EKP:n rahapolitiikka

Inflaatio hidastui Suomessa selvästi vuoden 2003 aikana. Hidastuminen oli voimakkaampaa kuin useimmissa muissa euroalueen maissa. Kuluttajahintojen nousu jäi 1,2 prosenttiin vuonna 2003 ja Suomen inflaatiovauhti oli selvästi eli lähes prosenttiyksikön euroalueen ja EU-maiden inflaatiovauhtien keskiarvoa hitaampi. Loppu-

vuodesta inflaatio hidastui edelleen noin 1/2 prosenttiin. Hintakehityksen suhteen Suomi kuului selvästi samaan ryhmään Saksan ja muiden vähäisen inflaation euro maiden kanssa (kuvio 7). Inflaation hidastuminen ja hyvän hintavakauden saavuttaminen kertoivat osaltaan siitä, että Suomen taloutta ei uhannut minkäänlainen ylikuumeneminen alhaisesta korkotasosta ja keveästä finanssipolitiikasta huolimatta.

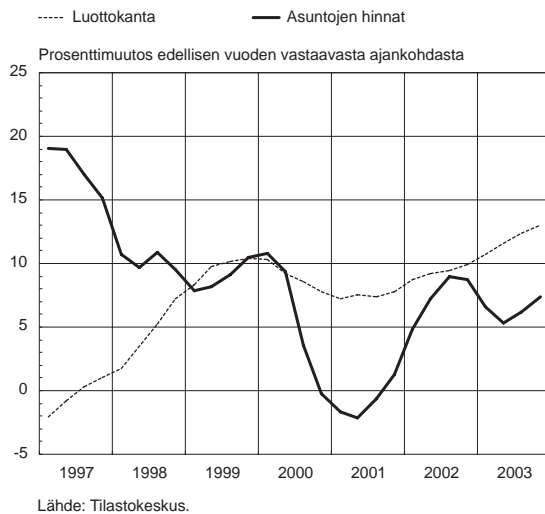
Kuvio 7. Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi (YKHI)

Inflaatio hidastui Suomessa odottamattoman nopeasti ja voimakkaasti. Tässä suhteessa Suomi erosi mm. Ruotsista ja Tanskasta, joissa kuluttajahinnat nousivat yli 2 %. Inflaation hidastuminen ei myöskään johtunut maltillisesta palkkapolitiikasta. Päinvastoin, työvoimakustannukset nousivat kertomusvuoden aikana Suomessa lähes 4 % eli noin prosenttiyksikön verran enemmän kuin euroalueella keskimäärin. Kustannusten nousu ei kuitenkaan siirtynyt hintoihin. Työvoimakustannusten nopeampi nousu kuin muissa maissa johti monet yritykset rationalisointitoimiin, joiden vaikutuksesta myös tuottavuus koheni Suomessa ripeämmin kuin muissa euroalueen maissa. Kohtuullisen hyvän tuottavuuskehityksen ansiosta yksikkötyökustannukset eivät Suomessa nousseet nopeammin kuin muissa maissa.

Matalat korot kannustavat lainanottoon. Euroalueen korkotason lasku ennätysellisen matalalle tasolle ja pankkien kilpailu markkinaosuuksista johtivat vuoden 2003 aikana suomalaisten kotitalouksien lainakannan kasvuun. Suurin osa kotitalouksien luotoista on asuntoluottoja. Luottojen kasvun ansiosta asuntojen kysyntä

Kuvio 8. Asuntojen hintojen ja luottokannan kasvu Suomessa

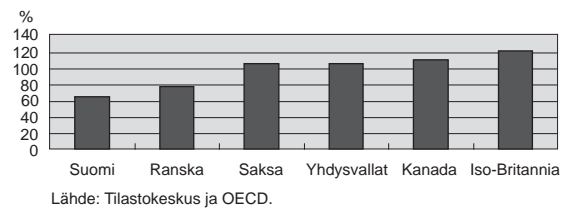

kasvoi ja asuntojen hinnat nousivat (kuvio 8). Asuntojen hintojen nousu jatkui verrattain nopeana vuonna 2003. Vuositasolla asuntojen hinnat nousivat noin 6,4 %.

Asuntojen reaalihintat nousivat tasolle, joka ylitti aiemman huipun eli vuoden 1989 hinnat. Suhteessa kotitalouksien tuloihin asuntojen hinnat eivät kuitenkaan vielä olleet poikkeuksellisen korkeita. Matalien korkojen vuoksi keskimääräiset lainanhoitokulut suhteessa tuloihin olivat myös niin edulliset, että omistusasuminen muuttui vuokra-asumista edullisemmäksi. On kuitenkin syytä korostaa, että tilanne säilyy tällaisena vain niin kauan kuin korkotaso pysyy matalana. Suuret ja pitkäaikaiset asuntolainat voivat johtaa odottamattomaan käytettävissä olevien tulojen supistumiseen asuntovelkaisissa kotitalouksissa, jos korot nousevat.

Lainanoton kasvu painoi kotitalouksien säästämisasteen negatiiviseksi ensimmäistä kertaa sitten vuosien 1988–89. Kansantalouden suuri

Kuvio 9. Kotitaloussektorin velka suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin vuonna 2002

rahoitusyliäämä muodostuikin pelkästään julkisen sektorin ja yritysten nettosäästämisestä. Rahoitusaliäämäinen kotitaloussektori sen sijaan käytti lisävelkaa kasvaneiden menojensa kattamiseen. Velkaantumisen kasvusta ja säästämisasteen sinänsä huolestuttavasta laskusta huolimatta suomalaisten kotitalouksien velan suhde tuloihin säilyi edelleen varsin kohtuullisena muiden maiden tilanteeseen verrattuna (kuvio 9). Alhaisen säästämisasteen vuoksi ei kuitenkaan ole syytä enää toivoa, että kotitaloudet tulevaisuudessa pitäisivät yllä kulutuksen kasvua lisävelkaantumisen turvin. Päinvastoin, jossakin vaiheessa kotitalouksien säästämisasteen on nouseva.

Suhteellisen suotuisan reaalitalouden kehityksen ja hyvän hintavakauden perusteella voidaan arvioida Suomen kuuluneen niiden maiden joukkoon, joille EKP:n rahapolitiikka sopi hyvin. Suomi ei joutunut Saksan tapaan syvään taantumaaan eikä toisaalta myöskään kuulunut liian nopeasta inflaatiosta kärsivien maiden joukkoon. Vaikka EKP:n rahapolitiikka oli Suomen rahapoliittiseen historiaan verrattuna huomattavan keveää, sen voidaan katsoa Suomen tapauksessa tukeneen sopivalla tavalla kotimaista kysyntää. Alhaiset korot eivät myöskään johtaneet hallitsemattomaan luottoekspansioon eivätkä talouden ylikuumenemiseen, vaikka asuntojen hinnat nousivatkin ja kotitalouksien säästämisaste aleni.

SUOMEN PANKIN TOIMINTA

Kansainvälinen toiminta

Suomen Pankki osallistuu monin tavoin kansainväliseen yhteistyöhön paitsi Euroopan unionin ja EKP:n puitteissa myös Kansainvälisessä valuuttarahastossa (IMF) ja Kansainvälisessä järjestelypankissa (BIS).

Kertomusvuoden aikana kansainvälisen talouspolitiikan linjauksia arvioitiin Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) lisäksi myös muissa yhteistyöelimissä, joihin Suomen Pankki osallistuu, kuten EU:n talous- ja rahoituskomitea, Kansainvälinen järjestelypankki (BIS) sekä OECD. EKPJ:ssä kansainvälisiä kysymyksiä käsiteltiin kansainvälisten suhteiden komiteassa (International Relations Committee, IRC).

Suomen Pankki edustaa Suomea Kansainvälisessä valuuttarahastossa. Suomen kannanotot Kansainvälisen valuuttarahaston johtokunnassa käsiteltyihin asioihin välitettiin Pohjoismaiden ja Baltian maiden vaalipiirin yhteisen johtokunnan jäsenen kautta.

Kansainvälisen valuuttarahaston neljännen sopimusartiklan mukainen Suomen talouden ja talouspolitiikan arviointi suoritettiin kesäkuussa. Arviossaan valuuttarahasto kiitti Suomen julkisen talouden rahoitusaseman vaikuttavaa tervehdyttämistä ja toteutettuja rakenneuudistuksia, jotka auttoivat Suomen taloutta toipumaan 1990-luvun alun syvästä lamasta. Rahasto kehotti Suomea jatkamaan tällä järkeviksi arvioidujen politiikkavalintojen linjalla myös hitaamman talouskasvun oloissa. Arvion mukaan työttömyys ja väestön nopea ikääntyminen ovat edelleen Suomen talouden merkittävimpiä haasteita.

Valuuttarahasto ilmaisi huolensa Suomen menokurin höltymisestä ja ehdotti Suomelle tavoitteeksi pitää julkinen talous ylijäämäisenä keskipitkällä aikavälillä. Rahasto suositteli julkisten menojen karsimista, mikä mahdollistaisi verojen alentamisen julkisen talouden rahoitusasemaa vaarantamatta. Rahasto suosittelee Suomelle myös työmarkkinoiden rakenteellisten uudistusten jatkamista ja eläkeuudistusten saatta-

mista loppuun. Kansainvälisen valuuttarahaston arvion mukaan Suomen rahoitusjärjestelmän tila on vakaa.

Pankkivaltuusto katsoo, että valuuttarahaston suositus julkisen talouden ylijäämäisyydestä keskipitkällä aikavälillä on järkevä. Sen sijaan julkisten menojen lievä päätösperäinen kasvu Suomessa viime vuosina koetun kansainvälisen talouden taantumana aikana ei välttämättä anna aiheutta huoletta.

Kansainvälisen valuuttarahaston maakohtaisen ja monenkeskisen seurannan merkitys rahoituskriisien ehkäisemisessä on viime aikoina korostunut. Keskusteltaessa seurannan tehostamisesta Suomen Pankki piti rahaston maaraporttien julkaisemisen lisäämistä tärkeänä seurannan kehittämiskanavana. *Julkisesti saatavilla olevan taloudellisen tiedon avulla rahoitusmarkkinoiden eri osapuolet voivat arvioida erilaisten riskien kehittymistä. Samalla rahoitusmarkkinoiden läpinäkyvyys paranee. Siksi on perusteltua, että tällaisen tiedon saatavuutta pyritään parantamaan. Monissa maissa tarvitaan Kansainvälisen valuuttarahaston apua seurantatietojen kehittämisessä.*

Kansainvälisen valuuttarahaston jäsenkiintiöiden riittävyys kahdestoista säännönmukainen arviointi päättyi tammikuun 2003 lopussa. Kiintiöitä ei korotettu tässä yhteydessä. Suomen Pankki ei puoltanut kiintiöiden korotusta, vaan piti valuuttarahaston rahoitusta riittävänä.

Jäsenkiintiöt määrittelevät myös valuuttarahaston järjestelyjen kautta myöntämän rahoituksen enimmäiskoon. Normaalit luottorajat ylittävistä suurista rahoitusjärjestelyistä päätettäessä valuuttarahastossa otettiin käyttöön uusi toimintamalli. Siinä johtokuntaa informoidaan aiempaa tiiviimmin rahoituksen ehdoista ja neuvottelujen kulusta. Suomen Pankki tuki voimakkaasti näitä toiminnan avoimuutta lisääviä uusia pelisääntöjä. Niiden soveltamista testattiin ensimmäistä kertaa, kun Argentiinalle myönnettiin rahoitusjärjestely syyskuussa. Pohjoismaiden ja Baltian maiden vaalipiiri *suhtautui epäilevästi Argentiinan hallituksen lupauksiin ja pidättäytyi äänestämästä rahoitusjärjestelyn puolesta.*

Valuuttarahasto osallistui alueellisten kehitysrahoituslaitosten ja YK:n kanssa yhteistyöhön köyhien maiden taloudellisen aseman kohentamiseksi. Rahasto piti tärkeänä jatkaa neuvotteluja maailmankaupan vapauttamiseksi Cancúnin WTO-ministerikokouksen jälkeen. Rahasto ilmoitti osaltaan olevansa valmis harkitsemaan tilapäisen rahoituksen tarjoamista jäsenmaille, jos kaupan vapauttamisesta aiheutuu sopeutumiskustannuksia. Suomen Pankki kannatti tätä aloitetta sekä toimia, joilla helpotetaan kehitysmaiden tuotteiden pääsyä kansainvälisille markkinoille. *Pankkivaltuusto pitää tätä kantaa perusteltuna.*

Kansainvälisen rahoitusjärjestelmän sääntelyn kannalta keskeinen hanke on Baselin pankkivalvontakomitean koordinoima vakavaraisuusvaatimusten uudistus (ns. Baselin II sopimus), jonka on suunniteltu tulevan voimaan vuoden 2006 loppuun mennessä. EU:ssa uusien vakavaraisuussääntösten voimaantuloa valmisteltiin pankkialan neuvoo-antavassa komiteassa (BAC) ja sen alatyöryhmissä. EU:n vakavaraisuussääntösten uudistus koskee luottolaitosten lisäksi myös sijoituspalveluyrityksiä.

Rahoitusjärjestelmän kriisinhallinnan ongelmat on nostettu entistä enemmän esille kansainvälisessä keskustelussa. Suunnittelutyö likviditeettihäiriöiden ja vastaavien tilanteiden hoitamiseksi keskuspankkien myötävaikutuksen ja viranomaisten kansainvälisen yhteistyön avulla on Euroopassa jo edistynyt käytännössä. Myös Suomen Pankki allekirjoitti maaliskuussa 2003 voimaan tulleen EU:n pankkivalvojen ja keskuspankkien sopimuksen korkean tason yhteistyöperiaatteista kriisinhallintatilanteissa. Kesäkuussa 2003 pohjoismaiset keskuspankit solmivat rahoituskriisien hallintaa, lähinnä tietojen vaihtoa koskevan yhteistoimintasopimuksen. Pohjoismaista sopimusta sovelletaan vakavan ongelman uhatessa pankkia, jonka kotipaikka on jossakin Pohjoismaassa tai jolla on toimipaikkoja muissa Pohjoismaissa.

Pankkivaltuusto pitää kansainvälisen rahoituskriisien hallintaan liittyvän yhteistyön kehittämistä tarpeellisenä. Samoin uuteen Baseliin sopimukseen liittyvien vakavaraisuusvaatimusten uudistus on perusteltu osana vakautta lisäävää politiikkaa.

Rahoitusmarkkinoiden vakausanalyysi ja yleisvalvonta

Suomen Pankki analysoi jatkuvasti Suomen rahoitusmarkkinoiden toimintaa, tilaa ja kehitystä

makrovakauden kannalta. Vuonna 2003 erityiskysymyksinä käsiteltiin mm. makrotaloudellisten tekijöiden vaikutusta rahoitusmarkkinoihin, pankkisektorin vakavaraisuuden sääntelyn uudistamisen vaikutuksia sekä maksujärjestelmien ja arvopaperi-infrastruktuurin riskejä ja rakennetta.

Suomen Pankin julkaisuissa todettiin, että rahoitusmarkkinoiden riskinsietokyky ovat vuoden 2003 aikana koetelleet sekä maailmantalouden elpymisen hitaus että kansainväliset epävarmuudet ja tasapainottomuuksien kärjistyminen. Erityistä huolta on viime aikoina herättänyt useissa maissa luottoekspansion tukema asuntojen ja kiinteistöjen hintojen nousu.

Lokakuun vakausjulkaisussa todettiin Suomen rahoitusjärjestelmän tilan pysyvän vakaana, jos talouskehitys toteutuu ennustetulla tavalla. Suomen Pankissa tehtyjen arvioiden perusteella suomalaisen pankkijärjestelmän tappiopuskurit kestäisivät parin vuoden pituisen talouden nolokasvun sekä varallisuushintojen selvän laskun. Laskukauden pitkittyminen Suomessa yhdessä laajemman eurooppalaisen taantumun kanssa merkitsisi arvioiden mukaan kuitenkin pankkisektorin ongelmien lisääntymistä mm. luottotappioiden kasvun kautta.

Pankkivaltuusto katsoo, että Suomen Pankin esittämä huoli kotitaloussektorin velkaantumisesta on syytä ottaa vakavasti. On myös hyvä, että pankki arvioi suomalaisen rahoitusjärjestelmän kriisinsietokykyä ja herkkyyttä makrotaloudellisiin häiriöihin nähden.

Kertomusvuoden aikana tapahtuneiden yritysrajestelyjen tuloksena syntyneet Nordean ja OMHEXin rakenteelliset muutokset merkitsevät, että vakausanalyysiä, yleisvalvontaa ja kriisinhallintavalmiuksia on kehitettävä ja yhteistyötä Pohjoismaiden ja Baltian maiden keskuspankkien välillä syvennettävä.

Rahahuolto

Suomen Pankin keskeisiä viranomaistehtäviä on huolehtia maksuvälinehuollosta. Euroalueen kansallisten keskuspankkien yhteisenä tehtävänä on varmistaa rahahuollon tehokkuus yhdessä alueella toimivien pankkien ja rahakuljettajien kanssa. Strategiassaan Suomen Pankki on määritellyt tavoitteekseen, että Suomen rahahuoltojärjestelmä on varma, tehokas ja alueellisesti kattava.

Vuoden 2003 aikana Suomen käteishuollon logistiikkaa ja alueellista rahahuoltoa alettiin

uudistaa. Uusittu rahahuoltojärjestelmä otettiin käyttöön vuoden 2004 alusta. Järjestelmä sisältää mm. vastaanottoaikojen pidennyksen Suomen Pankin aluekonttoreissa ja aluksi koeluonteisesti alueellisten säilytysvarastojen perustamisen. Suomen Pankin aluekonttoreita on kaikkiaan viisi eri puolilla Suomea eli Vantaalla, Turussa, Tampereella, Oulussa ja Kuopiossa. Alueelliset säilytysvarastot ovat Pohjois-Suomessa (Rovaniemi), Etelä-Pohjanmaalla (Seinäjoki ja Vaasa), Kaakkois-Suomessa (Lappeenranta ja Kouvolaa) ja Keski-Suomessa (Jyväskylä) nykyisissä rahakuljettajien laskentakeskuksissa. Muutosten myötä Suomen Pankki keskittyy entistä selvemmin rahahuollon ns. tukku-toimintaan. Pankin neljän aluekonttorin asiakaskassat lopetettiin kokonaan; vain Helsingin pääkonttorin kassa palvelee vastedes yleisöä markkalunastuksissa.

Pankkivaltuusto katsoo, että toteutetut uudistukset ovat rahanvaihdon jälkeisissä oloissa oikeasuuntaisia ja että pankin henkilöstörakenteen muutos on hoidettu hallitusti.

Tilastot ja tutkimus

Suomen Pankki tuottaa EKPJ:n tilastovaatimusten edellyttämät Suomea koskevat tiedot euroalueen rahalaitos- sekä muita rahoitus- ja maksutasetilastoja varten sekä vastaavat kansalliset tilastot. Tilastojen laadinta EKPJ:n ja EU:n tarpeisiin on yhteisöläinsäädännön Suomen Pankille määrittämä viranomaistehtävä. Tehtäväalue sisältää tilastojen juoksevan tuotannon lisäksi huomattavassa määrin tilastojen yhtenäistämistä, jota EKP ja Euroopan yhteisöjen tilastotoimisto, Eurostat, koordinoivat.

Tilastojen laadinta ei ole pelkästään viranomaistehtävä. Rahamarkkinoita ja talouden kehitystä käsittelevän luotettavan ja korkeatasoisen tilastotiedon tuottaminen myös yleisöä varten on tärkeää.

Suomen Pankissa tutkimuksesta vastaavat pääasiassa tutkimusosasto ja siirtymätalouksien tutkimuslaitos. Tutkimuksen painopisteiksi on määriteltä rahapolitiikan mallintaminen, rahoituspalvelusektorin tulevaisuuden tutkimus ja siirtymätalouksien, erityisesti Venäjän talouden analyysi. Siirtymätalouksien tutkimuslaitoksen tutkimus on luonteeltaan lähinnä politiikkasuuntautunutta makrotaloustutkimusta, joka keskittyy ennen muuta raha- ja finanssitaloudellisiin kysymyksiin. Maantieteellisesti tutkimuksen painopiste on Venäjässä. EU:n laajentumi-

nen sekä Venäjän tapahtumat lisäsivät osaltaan laitoksen asiantuntemuksen kysyntää varsinkin eurojärjestelmän piirissä. Siirtymätalouksien tutkimuslaitos osallistui monella tavoin yhteistoiminnan kehittämiseen Venäjän-tutkimuksessa. Laitos järjesti ensimmäisen eurooppalaisten keskuspankkien workshopin kehittyvien talouksien tutkimuksesta. Laitoksen kevätseminaari puolestaan on saanut aseman siirtymätalouksien tutkimuksen ehkä merkittävimpänä eurooppalaisena tapaamisena.

Pankkivaltuusto katsoo, että Suomen Pankissa tehtävä siirtymätalouksien tutkimus on tarpeellista ja palvelee hyvin sekä Suomen kansallisia että myös Euroopan keskuspankkien tiedontarpeita.

Pankin toiminnan ohjaus ja resurssit

Suomen Pankin sisäistä toimintaa tehostettiin vuonna 2003 perustamalla uusi ekonomistien tietohallintotoimisto, jonne keskitettiin ekonomistitiedon hallintaa palvelevat tehtävät kolmelta osastolta. Johtokunta päätti myös yhdistää tiedotusyksikön ja julkaisu- ja kielipalvelut -osaston vuoden 2004 alusta alkaen. Tilankäytön tehostamiseksi laadittiin suunnitelma, jonka tavoitteena on minimoida ulkopuolelta vuokrattujen tilojen käyttö ja saada pankin pääkonttorin henkilöstö sijoitetuksi pankin omistamiin Kruununhaan kiinteistöihin.

Pankin henkilöstömäärä pieneni edelleen. Määräaikaisen henkilöstön vähenemisen ohella syynä olivat käynnistetyt toimintojen tehostamishankkeet. Palkkasumma supistui hiukan vuodesta 2002. Vuoden 2003 lopussa pankissa työskenteli 626 henkeä. Heistä 515 oli pääkonttorin osastoilla ja 111 maksuvälinehuollossa. Asiantuntijatehtävissä työskenteli 40 % henkilöstöstä. Euroopan keskuspankissa työskenteli 9 pitkillä virkavapaalla olevaa pankkilaista. Määrä-aikaisten osuus henkilöstöstä oli 5 %. Paikalla olevan henkilöstön määrä supistui edellisvuotisesta 6,9 %. *Pankkivaltuuston mielestä henkilöstörakenteen muutos kertomusvuoden aikana on ollut perusteltu ja sopusoinnissa pankin muuttuneiden tehtävien kanssa. Pankin menoja on onnistuttu säästämään samalla kun perustehtävistä on huolehdittu hyvin.*

Elokuussa Suomen Pankki avasi rahamuseon, jonka tarkoituksena on kertoa suurelle yleisölle rahapolitiikasta ja keskuspankkitoiminnasta sekä luoda katsaus rahan, rahajärjestelmien ja suomalaisten maksuvälineiden historiaan. Yleisö otti museon hyvin vastaan, ja kävijämäärät

ylittivät kaikki odotukset. Joulukuun 2003 loppuun mennessä museossa kävi noin 8 900 asiakasta. *Rahamuseon perustaminen palvelee suomalaista kulttuuria ja tuo tunnetuksi taloushistoriaa. Museon perustaminen ja ylläpito sopivat hyvin osaksi Suomen Pankin julkista palvelutehtävää.*

Suomen Pankki myi lokakuussa 2003 omistamansa OMHEXin osakkeet, runsaat 2 % yhtiön osakekannasta. Omistus oli peräisin Suomen Pankin aikaisemmasta Suomen Arvopaperikeskuksen (APK) osakeomistuksesta. APK sulautettiin vuonna 1998 HEXiin. HEX-osakeyhtiö fuusioitiin ruotsalaiseen OM-yhtiöön syyskuussa 2003. Tätä kautta yhtiön osakkeet tulivat pörssinoteeratuiksi, eikä Suomen Pankki enää katsonut tarkoituksenmukaiseksi pysyä yhtiön

osakkaana. Suomen Pankki myi loppuvuodesta 2003 omistamansa 40 prosentin osuuden Setecin osakekannasta. Yhtiö muodostettiin 10 vuotta sitten silloisesta Suomen Pankin setelipainosta ja 60 % sen osakekannasta myytiin ulkopuolisille sijoittajille vuonna 1998. Setecin toiminnassa perinteisen seteleiden tuotannon osuus on supistunut muutamaan prosenttiin yrityksen liikevaihdosta. Painopiste on siirtynyt älykortti- ja tunnistetuotteisiin.

Pankkivaltuuston mielestä toteutetut osakkeiden myynnit olivat johdonmukainen jatko aiemmillä päätöksillä. Käteisen rahan merkityksen väheneminen, Setecin toiminnan luonteen muutos ja setelipainotoiminnan ulkoistaminen jo aiemmin tarjoavat riittävät perusteet päätöksille.

SUOMEN PANKIN TILINPÄÄTÖS

Tase, milj. euroa

	31.12.2003	31.12.2002
V a s t a a v a a		
Kulta ja kultasaamiset (1).....	521	515
<i>Valuuttamääräiset saamiset</i>		
<i>euroalueen ulkopuolelta (2)</i>	8 131	8 694
Saamiset Kansainväliseltä valuuttarahastolta (IMF)	776	816
Pankkitalletukset, arvopaperisijoitukset ja muut valuuttamääräiset saamiset	7 355	7 878
<i>Valuuttamääräiset saamiset euroalueelta (3)</i>	790	721
<i>Euromääräiset saamiset</i>		
<i>euroalueen ulkopuolelta (4)</i>	0	0
Pankkitalletukset, arvopaperisijoitukset ja lainat ...	0	0
<i>Rahapoliittisiin operaatioihin liittyvät</i>		
<i>euromääräiset saamiset</i>		
<i>euroalueen luottolaitoksilta (5)</i>	2 850	2 970
Perusrahoitusoperaatiot	2 850	2 970
Pitempiaikaiset rahoitusoperaatiot	–	–
<i>Muut euromääräiset saamiset</i>		
<i>euroalueen luottolaitoksilta (6)</i>	1	1
<i>Eurojärjestelmän sisäiset saamiset (7)</i>	4 071	3 605
Osuus EKP:n pääomasta	70	70
Valuuttavarantojen siirtoon perustuva saaminen ...	699	699
Euroseteleiden kohdistamiseen		
eurojärjestelmän sisällä liittyvä nettosaaminen	3 303	2 836
<i>Muut saamiset (8)</i>	767	808
Euroalueen metalliraha	30	66
Aineellinen ja aineeton käyttöomaisuus	211	212
Muu vaihto-omaisuus	386	23
Muut	141	507
Yhteensä	17 132	17 315

Pyörityksien vuoksi yhteenlaskut eivät välttämättä täsmää.

Vastattavaa	31.12.2003	31.12.2002
<i>Liikkeessä olevat setelit (1)</i>	6 923	5 853
<i>Rahapoliittisiin operaatioihin liittyvät euromääräiset velat</i>		
<i>euroalueen luottolaitoksille (2)</i>	2 146	3 759
RTGS-tilit (ml. vähimmäisvarantotalletukset)	2 146	3 759
Yötalletukset	0	–
<i>Euromääräiset velat muille euroalueella oleville (3)</i>	1	5
<i>Euromääräiset velat euroalueen ulkopuolelle (4)</i>	0	1
<i>Valuuttamääräiset velat euroalueen ulkopuolelle (5)</i>	248	0
Talletukset ja muut velat	248	0
<i>Myönnettyjen erityisten nosto-oikeuksien vastaerä (6)</i>	168	185
<i>Eurojärjestelmän sisäiset velat (7)</i>	2 777	2 159
<i>Muut velat (8)</i>	166	77
<i>Arvonmuutostili (9)</i>	530	689
<i>Varaukset (10)</i>	2 610	3 120
<i>Oma pääoma (11)</i>	1 386	1 304
Kantarahasto	841	841
Vararahasto	545	463
<i>Tilikauden voitto (12)</i>	177	163
Yhteensä	17 132	17 315

Tuloslaskelma, milj. euroa

	1.1.–31.12.2003	1.1.–31.12.2002
<i>KORKOTUOTOT (1)</i>	366	442
<i>KORKOKULUT (2)</i>	-119	-209
<i>KORKOKATE (3)</i>	247	233
<i>VALUUTTAKURSSIMUUTOKSISTA REALISOITUNEET VOITOT JA TAPPIOT (4)</i>	-662	-215
<i>ARVOPAPEREIDEN REALISOITUNEET HINTAEROT (5)</i>	72	94
<i>VALUUTTAKURSSI- JA HINTAEROVARAUKSEN MUUTOS (6)</i>	590	121
<i>RAHOITUSKATE</i>	247	233
<i>RAHOITUSTULON NETTO-OSUUS (7)</i>	6	14
<i>OSUUS EKP:N VOITOSTA (8)</i>	11	25
<i>MUUT KESKUSPANKKITOIMINNAN TUOTOT (9)</i>	6	15
<i>KESKUSPANKKIERIEN KATE</i>	269	287
<i>MUUT TUOTOT (10)</i>	78	41
<i>TOIMINTAKULUT</i>		
<i>Henkilöstökulut (11)</i>	-55	-53
<i>Hallinnolliset kulut (12)</i>	-19	-20
<i>Poistot käyttöomaisuudesta (13)</i>	-4	-3
<i>Setelien hankintakulut (14)</i>	-1	-2
<i>Muut kulut (15)</i>	-10	-10
<i>VARAUSTEN MUUTOS (16)</i>	-81	-77
<i>TILIKAUDEN TULOS (17)</i>	177	163

Tilinpäätöksen liitteet

	31.12.2003		31.12.2002	
<i>Valuuttamääräiset futuurisopimukset, milj. euroa</i>				
Ostosopimukset ¹	642,0		–	
Myyntisopimukset ¹	–		–	
<i>Osakkeet ja osuudet, nimellisarvo, milj. euroa</i> (sulkeissa Suomen Pankin omistusosuus)				
Setec	0	(0 %)	2,7	(40 %)
Rahakontti	0	(0 %)	0	(52 %)
HEX, Helsingin Arvopaperi- ja johdannaispörssi, selvitysyhtiö	0	(0 %)	1,9	(7 %)
Bank for International Settlements	11,5	(1,67 %)	11,5	(1,67 %)
Asunto-osakkeet	6,2		6,3	
Kiinteistöosakkeet	–		–	
Muut osakkeet ja osuudet	0,1		0,1	
Yhteensä	17,8		22,5	
<i>Laskennallinen osuus</i>				
arvopaperikeskuksen rahastosta, milj. euroa	0,3		0,2	
<i>Eläkesitoumuksista johtuva vastuu, milj. euroa</i>				
Suomen Pankin eläkevastuu	425,5		412,6	
– tästä varauksilla katettu	367,2		351,7	
<i>Suomen Pankin huoltokonttori, milj. euroa</i>				
– talletukset	19,6		20,4	
– luotot	6,0		7,8	

¹ Kyseisen valuutan vuoden viimeisen pankkipäivän keskipurssiin.

Suomen Pankin kiinteistöt

Kiinteistö	Osoite	Valmistumisvuosi	Tilavuus noin m ³
Helsinki	Rauhankatu 16	1883/1961	49 500
	Unioninkatu 33 / Rauhankatu 19	1848/1954	50 500
	Snellmaninkatu 6 ¹	1857/1892/2001	26 930
	Snellmaninkatu 2 ¹	1901	3 200
	Ramsinniementie 34	1920/1983/1998	4 600
Kuopio	Puutarhakatu 4	1993	11 900
Oulu	Kajaaninkatu 8	1973	17 700
Tampere	Hämeenkatu 13 ¹	1942	36 000
Turku	Linnankatu 20	1914	10 500
Vantaa	Suometsäntie 1	1979	311 500
Inari	Saariselkä	1968/1976/1998	6 100

¹ Siirretty vuoden 2002 alussa Suomen Pankin eläkerahaston omaisuudeksi.

Pankkivaltuusto on päättänyt, että voitosta, 176 869 728,87 euroa, käytetään 88 434 864,43 euroa vararahaston kartuttamiseen ja 88 434 864,44 euroa siirretään käytettäväksi valtion tarpeisiin.

Tilinpäätöksen kommentit

Kirjanpito- ja tilinpäätöskäytäntö

Suomen Pankki noudattaa EKP:n neuvoston hyväksymiä kirjanpitoperiaatteita ja -tekniikoita, ja tilinpäätökset laaditaan näiden yhdenmukaistettujen periaatteiden mukaisesti. Pankkivaltuusto vahvistaa Suomen Pankista annetun lain 11 pykälän mukaisesti pankin tilinpäätöksen perusteet johtokunnan esityksen perusteella.

Tuloslaskelmakaava muutettiin vuonna 2002 EKP:n suositteleman kaavan mukaiseksi. Erien "Valuuttakurssimuutoksista realisoituneet voitot/tappiot" ja "Arvopapereiden realisoituneet hintaerot" jälkeen on esitetty näitä tuloslaskelmaeriä koskeva valuuttakurssi- ja hintaerovarauksen muutos. Tilinpäätöspolitiikan mukaan varausta kasvatetaan tai puretaan edellä mainittujen erien nettomäärällä. Näin ollen valuuttakurssimuutoksilla ja hintaeroilla ei ole tulosvaikutusta. Samassa yhteydessä muutettiin tuloslaskelmaerän "Muut keskuspankkitoiminnan tuotot" sisältöä ja lisättiin erät "Osuus EKP:n voitosta" ja "Muut tuotot" informatiivisuuden parantamiseksi.

Kulta ja valuuttamääräiset erät

Ulkomaan rahan määräiset erät sekä kulta on tilinpäätöksessä muunnettu euroiksi käyttäen tilinpäätöspäivän kurssija. Ulkomaan rahan määräisten erien arvostus on tehty valuuttakohtaisesti. Arvopapereiden arvostus on tehty arvopaperilajeittain. Valuuttakurssista johtuva arvostusero käsitellään erillään arvopapereiden hintojen muutoksesta johtuvasta erosta. Kullan hinnanmuutos- ja kurssimuutoserot käsitellään yhtenä eränä.

Arvopapereiden takaisinmyynti- ja takaisinostositoumukset

Arvopapereiden takaisinmyyntisitoumukset eli käänteiset reposopimukset kirjataan taseeseen vakuudellisina talletuksina vastaavaa-puolelle. Arvopapereiden takaisinostositoumukset eli reposopimukset kirjataan taseeseen vakuudellisina luottoina vastattavaa-puolelle. Reposopimuksilla myydyt arvopaperit jäävät Suomen Pankin taseeseen.

EU-maiden kansallisten keskuspankkien väliset saamiset ja velat

EU-maiden kansallisten keskuspankkien välisiä tapahtumia käsitellään ensisijaisesti TARGET-järjestelmässä, joka on Euroopan laajuinen automatisoitu reaaliaikainen maksujärjestelmä. Tapahtumista syntyy kahdenvälisiä saamisia ja velkoja EU:n keskuspankkien toisilleen pitämillä tileillä. Nämä saamiset ja velat nettoutetaan siten, että EKP asettuu kummankin osapuolen vastapuoleksi. Siten kansallisille keskuspankeille jää vain yksi nettositio EKP:hen nähden.

Käyttöomaisuus

Tilikauden 1999 alusta lukien käyttöomaisuus on arvostettu hankintahintaan poistoilla vähennettynä. Poistot lasketaan tasapoistomenetelmällä. Tasapoistot tehdään käyttöomaisuuden odotettuna taloudellisena käyttöaikana siten, että ne aloitetaan toisen hankintaa seuraavan kalenterikuukauden alusta.

Vuoden 1999 taseessa markkinahintaan aktivoitujen rakennusten ja maa-alueiden vastaerä on arvonnmuutostili. Näiden rakennusten poistot on kirjattu arvonnmuutostiliä purkamalla siten, ettei niillä ole tulosvaikutusta.

Taloudelliset käyttöajat ovat seuraavat:

- ATK-laitteet ja -ohjelmistot, autot: 4 vuotta
- koneet, kalustot: 10 vuotta
- rakennukset: 25 vuotta.

Käyttöomaisuus, jonka arvo on alle 10 000 euroa, poistetaan hankintavuonna.

Eurosetelit ja rahoitustulo

EKP ja euroalueen 12 kansallista keskuspankkia, jotka yhdessä muodostavat eurojärjestelmän, ovat laskeneet liikkeeseen euroseteleitä 1.1.2002 alkaen.¹ Liikkeessä olevien eurosetelien kokonaisarvo kohdistetaan keskuspankeille kunkin kuukauden viimeisenä pankkipäivänä setelien jakoperusteen mukaisesti.² EKP:lle on

¹ Euroopan keskuspankin päätös, tehty 6. päivänä joulukuuta 2001, euroseteleiden liikkeeseenlaskusta (EKP/2001/15), EYVL L 337, 20.12.2001.

² Setelien jakoperuste on johdettu prosenttiosuuksista, jotka saadaan, kun eurosetelien liikkeeseenlaskujen kokonaismäärästä vähennetään EKP:n prosenttiosuus ja jäljelle jäävään kansallisten keskuspankkien osuuteen sovelletaan EKP:n pääoma-avainta.

merkitty 8 prosentin osuus liikkeessä olevien eurosetelien kokonaisarvosta ja loput 92 % on merkitty kansallisille keskuspankeille ns. pääoma-avainten mukaisesti. Osuus ilmoitetaan taseen vastattavaa-puolella erässä ”Liikkeessä olevat setelit”. Kullekin kansalliselle keskuspankille setelien pääoma-avainten mukaisesti kohdistetun eurosetelien osuuden arvon ja kyseisen keskuspankin tosiasiallisesti liikkeeseen laskemien eurosetelien arvon erotuksesta aiheutuu myös eurojärjestelmän sisäisiä saamisia tai velkoja, joille maksetaan korkoa. Nämä korolliset³ saamiset tai velat ilmoitetaan aluerässä ”Eurojärjestelmän sisäiset saamiset/velat: Eurosetelien kohdistamiseen eurojärjestelmän sisällä liittyvä nettosaaminen/-velka”. Suomen Pankin taseessa erä on vastaavaa-puolella.

Vuodesta 2002 vuoteen 2007 euroseteleistä aiheutuvia eurojärjestelmän sisäisiä saamisia ja velkoja porrastetaan, jotta vältettäisiin merkittävät muutokset kansallisten keskuspankkien suhteellisessa tulonjaossa aiempaan verrattuna. Porrastukset tehdään ottamalla huomioon se ero, mikä on kunkin kansallisen keskuspankin liikkeeseen laskemien, heinäkuun 1999 ja kesäkuun 2001 välisenä aikana keskimäärin liikkeessä olleiden setelien arvon ja niiden setelien arvon välillä, joka pankeille olisi tuona aikana keskimäärin kohdistettu EKP:n pääoma-avainten mukaisesti. Vuosi vuodelta näitä porrastuksia pienennetään vuoden 2007 loppuun asti. Tämän jälkeen seteleistä saatava rahoitustulo jaetaan kansallisten keskuspankkien kesken yksinomaan suhteessa niiden EKP:n pääomasta maksamiin osuuksiin. Näistä eristä kertyvät korkotuotot ja -kulut selvitetään EKP:n tilien kautta, ja ne ovat osa korkokatetta.

EKP:n neuvosto on päättänyt, että rahoitustulo, joka EKP:lle kertyy sen 8 prosentin osuudesta liikkeessä olevien eurosetelien kokonaisarvosta, jaetaan erikseen kansallisille keskuspankeille ennakkoitojakona.⁴ Tämä rahoitustulo jaetaan kokonaisuudessaan tällä tavoin, ellei EKP:n tilikauden voitto ole pienempi kuin sille liikkeessä olevista euroseteleistä kertynyt tulo. Vuonna 2003 EKP:lle kertynyt rahoitustulo jätettiin EKP:n neuvoston päätöksen mukaisesti jakamatta kansallisille keskuspankeille. EKP:n

neuvoston päätöksellä rahoitustulosta voidaan vähentää se määrä kuluja, joka EKP:lle on syntynyt euroseteleiden liikkeeseen laskemisesta ja hallinnoinnista.

Tilinpäätöksen jälkeiset tapahtumat

EKP:n pääoma-avaimen muutos

EKPJ:n perussäännön artiklan 29.3 mukaan kansallisille keskuspankeille osoitettuja painoarvoja EKP:n pääoman merkintään sovellettavassa jakoperusteessa on tarkistettava joka viides vuosi⁵. Ensimmäinen pääoma-avaimen muutos tuli voimaan 1.1.2004. Toinen muutos tulee voimaan 1.5.2004, kun EU:hun liittyy 10 uutta jäsenmaata. Pääoma-avaimen muutos 1.1.2004 noudatti 15.7.2003 tehtyä neuvoston päätöstä, joka koskee Euroopan keskuspankin pääoman merkintään sovellettavan jakoperusteen tarkistamista varten tarvittavia tilastotietoja. Myös 1.5.2004 tehtävän muutoksen odotetaan pohjautuvan tähän päätökseen.

Osuus EKP:n pääomasta

Suomen Pankin osuus EKP:n pääomasta kasvoi 2,3 % eli 1,4298 prosenttiin 1.1.2004. Näin ollen myös vastaavien erä ”Osuus EKP:n pääomasta” kasvoi 70 miljoonasta eurosta 71 miljoonaan euroon EKP:lle siirretyn ylimääräisen pääomaosuuden vuoksi.

Valuuttavarannon siirtoon perustuvat kansallisten keskuspankkien saamiset EKP:ltä

EKP:n pääoman jakoperusteiden painoarvojen tarkistamisen ja pääoma-avaimen muutoksen vuoksi on myös tarpeen tarkistaa saamisia, joita EKP on hyvittänyt euroalueen kansallisille keskuspankeille. Nämä saamiset perustuvat kunkin kansallisen keskuspankin osuuteen EKP:lle siirrettävästä valuuttavarannosta. Valuuttavarannosta

³ Euroopan keskuspankin päätös (EKP/2001/16) rahoitustuloon osallistuvien jäsenvaltioiden kansallisten keskuspankkien rahoitustulon jakamisesta tilikaudesta 2002 alkaen.

⁴ EKP:n päätös (EKP/2002/9).

⁵ EKPJ:n perussäännön artiklassa 29.3 todetaan, että kansallisille keskuspankeille osoitetut painoarvot EKP:n pääoman merkintään sovellettavassa jakoperusteessa tarkistetaan joka viides vuosi EKPJ:n perustamisen jälkeen. Koska EKP:n neuvosto määrittä EKP:n pääoman jakoperusteet ensimmäisen kerran vuonna 1998, pääoma-avainta tarkistetaan ensimmäisen kerran vuoden 2003 lopussa. Muutokset ovat voimassa 1.1.2004–31.12.2008.

non siirrosta johtuva saaminen kasvoi 699 miljoonasta eurosta 715 miljoonaan euroon 1.1.2004.

1.5.2004 voimaan tulevat muutokset

Kun EU:hun liittyy yksi tai useampi uusi jäsenvaltio ja niiden kansalliset keskuspankit liittyvät EKPJ:ään, EKP:n merkitty pääoma ja EKP:hen enimmillään siirrettävien valuuttavarantojen määrä suurenevät automaattisesti.

Tuloslaskelmaan kirjaamisen periaatteet

Tuotot ja kulut kirjataan suoriteperusteisesti.

Realisoituneet tuotot ja kulut kirjataan tuloslaskelmaan. Realisoituneiden valuuttakurssi-voittojen ja -tappioiden laskemisessa on käytetty päivittäisen nettokeskihinnan menetelmää. Arvopapereiden hintaeroista johtuvien voittojen ja tappioiden laskemisessa on käytetty arvopapereiden keskihinnan menetelmää.

Realisoitumattomat voitot kirjataan taseen arvonmuutostilille.

Realisoitumattomat tappiot kirjataan tuloslaskelmaan, jos ne ovat suuremmat kuin aikaisemmin taseen arvonmuutostilille kirjatut vastaavat realisoitumattomat arvostusvoitot. Tuloslaskelmaan kirjattuja realisoitumattomia tappioita ei peruuteta seuraavina tilikausina. Jos arvopaperilajista tai valuutasta kirjataan tilinpäätökseen realisoitumattomia tappioita, tämän arvopaperilajin keskihintaa tai valuutan nettokeskikurssia muutetaan vastaavasti ennen seuraavan tilikauden alkua.

Realisoitumattomat tappiot ja voitot (netto) kirjataan arvopaperilajeittain, valuutoittain ja kullan osalta erikseen.

Arvopapereiden hankintahinnan ja nimellisarvon erotus kirjataan tulosvaikutteisesti juoksuajan kuluessa.

Suomen Pankin tuloslaskelma sisältää Suomen Pankin eläkerahaston ja Rahoitustarkastuksen tuotot ja kulut.

Eläkerahasto

Vuonna 2001 tehtiin päätökset Suomen Pankin eläkevastuun hoitamisesta pankin taseessa olevan eläkerahaston avulla. Vuoden 2002 alusta voimaan tulleen järjestelyn tarkoituksena on huolehtia Suomen Pankin henkilöstön eläketur-

van kattamiseen liittyvien varojen tuottavasta sijoittamisesta. Suomen Pankin eläkerahastosta laaditaan erillinen vuosikertomus.

Taseen ulkopuoliset erät

Valuuttatermiinit otetaan huomioon laskettaessa valuuttaposition nettokeskihintaa. Taseen ulkopuolisista eristä aiheutuvat voitot ja tappiot käsitellään samalla tavalla kuin taseessa olevista eristä aiheutuneet voitot ja tappiot.

Taseen kommentit

Vastaavaa

1. Kulta ja kultasaamiset

Suomen Pankilla on 1 577 345 troyunssia kultaa, joka on tilipäätöksessä arvostettu markkinahintaan. Vuoden 1999 alussa Suomen Pankki, kuten muutkin eurojärjestelmän kansalliset keskuspankit, siirsi noin 20 % kullastaan EKP:lle.

	31.12.2003	31.12.2002
Kulta		
Määrä (troyunssia)	1 577 345	1 577 069
Hinta troyunssilta (euroa)	330,36	326,83
Arvo markkina-hintaan (euroa)	521 098 433	515 433 389
Markkina-arvon muutos (euroa)	5 665 044	18 562 651

Pieni muutos kullan määrässä johtuu painoero-kaupoista.

2. Valuuttamääräiset saamiset euroalueen ulkopuolelta

Tase-erässä ovat valuuttavarantoon luettavat valuuttasaamiset euroalueen ulkopuolelta sekä SDR-määräiset saamiset Kansainväliseltä valuuttarahastolta (IMF).

Saamiset Kansainväliseltä valuuttarahastolta (IMF) koostuvat seuraavista eristä (miljoonina):

	31.12.2003		31.12.2002	
	EUR	SDR	EUR	SDR
Varanto-osuus IMF:ssä	615,0	522,1	618,1	476,8
Erityiset nosto-oikeudet	154,3	131,0	190,6	147,0
Muut saamiset IMF:ltä	6,8	5,8	7,5	5,8
	776,1	658,9	816,2	629,6

Suomen jäsenosuuden kokonaismäärä valuuttarahastossa on 1 263,8 milj. SDR:ää. Varanto-osuus on se osuus Suomen Pankin jäsenosuudesta, joka on maksettu IMF:lle valuuttana. Toinen osa jäsenosuudesta on maksettu aikoihin markkoina. Tämän osan valuuttarahasto on lainannut takaisin Suomen Pankille. Markkoina maksetun jäsenosuuden nettovaikutus Suomen Pankin taseessa on nolla, sillä edellä mainittu saaminen ja velka ovat samassa taseerässä.

Suomen Pankin erityisten nosto-oikeuksien (Special Drawing Rights, SDR) määrä on 154,3 milj. euroa. Erityiset nosto-oikeudet ovat IMF:n luomaa valuuttavarantoa, jonka rahasto on jakanut jäsenmailleen. Erityisiä nosto-oikeuksia käytetään valuuttakaupoissa normaalien valuuttojen tapaan. Erän arvo muuttuu valuuttarahaston jäsenmaiden välisten valuuttakauppojen seurauksena. Lisäksi erän suuruuteen vaikuttavat saadut ja maksetut korot sekä voitto-osuus IMF:ssä.

Yhteensä Suomen Pankin saamiset Kansainväliseltä valuuttarahastolta ovat 776,1 milj. euroa. Vuoden 2003 lopussa SDR:n ja euron välinen kurssi oli 1,178.

Taseerässä ovat IMF-erien lisäksi pankkitalletukset, arvopaperisijoitukset ja muut valuuttamääräiset saamiset euroalueen ulkopuolelta.

Suomen Pankki siirsi vuoden 1999 alussa osan dollari- ja jeni-määräisistä saamisistaan EKP:lle.

3. Valuuttamääräiset saamiset euroalueelta

Taseerässä ovat valuuttamääräiset talletukset ja arvopaperit euroalueelta.

4. Euromääräiset saamiset euroalueen ulkopuolelta

Taseerä sisältää euromääräisiä saamisia Kansainväliseltä järjestelypankilta (BIS).

5. Rahapoliittisiin operaatioihin liittyvät euromääräiset saamiset euroalueen luottolaitoksilta

Taseerässä ovat rahapolitiikassa käytettävien instrumenttien saldot.

Perusrahoitusoperaatio on viikoittainen likviditeettiä lisäävä operaatio, joka toteutetaan vakiohuutokauppana ja jossa sovellettava maturiteetti on kaksi viikkoa. Perusrahoitusoperaatioilla on keskeinen asema eurojärjestelmän markkinaoperaatioiden tavoitteiden täyttämi-

sessä, ja niiden avulla turvataan suurin osa rahoitussektorin maksuvalmiudesta. Saamiset perusrahoitusoperaatioista ovat 2 850 milj. euroa.

Vuoden 2003 aikana tehtiin myös pitempiäikaisia rahoitusoperaatioita ja hienosäättöoperaatioita, mutta niistä ei ollut saamia vuoden lopussa. Pitempiäikaiset rahoitusoperaatiot ovat kerran kuussa toteutettavia likviditeettiä lisääviä vakiohuutokauppoja. Käänteisiä hienosäättöoperaatioita toteutetaan tarpeen mukaan, kun halutaan tasata rahamarkkinoiden likviditeetin odottamattomista muutoksista johtuvia korkovaihteluita.

6. Muut euromääräiset saamiset euroalueen luottolaitoksilta

Taseerässä ovat tilit euroalueen luottolaitoksissa.

7. Eurojärjestelmän sisäiset saamiset

Taseerä sisältää eurojärjestelmän sisäiset saamiset. Kunkin eurojärjestelmään kuuluvan kansallisen keskuspankin osuus EKP:n pääomasta määräytyy ns. pääoma-avaimen mukaan. Pääoma-avaimeen vaikuttavat maan asukasluku ja bruttokansantuote. Pääoma-avain tarkistetaan viiden vuoden välein. Seuraava tarkistus on vuoden 2004 alussa. Suomen Pankin osuus EKP:n pääomasta on 70 milj. euroa eli 1,3970 %. Valuuttavarannon ja kullan siirtoon perustuva saaminen EKP:ltä on 699 milj. euroa. Tähän taseerään kuuluu myös nettosaaminen, joka liittyy euroseteleiden arvon kohdistamiseen eurojärjestelmän sisällä.

8. Muut saamiset

Taseerässä ovat euroalueen kolikot, sijoitusomaisuutena olevat arvopaperit ja käyttöomaisuus (rakennukset, koneet ja kalusto). Taseerään sisältyvät myös eläkerahaston omaisuus ja sijoituserät, taseen ulkopuolisten erien arvostuksesta johtuvat erät sekä siirtosaamiset ja muut saamiset.

Vastattavaa

1. Liikkeessä olevat setelit

Taseerässä on Suomen Pankin osuus, 6 923 milj. euroa, liikkeessä olevien euroseteleiden kokonaismäärästä.

2. Rahapoliittisiin operaatioihin liittyvät euromääräiset velat euroalueen luottolaitoksille

Tase-erään sisältyvät luottolaitosten RTGS-tilien saldot. Luottolaitokset täyttävät vähimmäisvarantovelvoitteensa siten, että niiden RTGS-tilin päivittäisten saldojen keskiarvo seuranta-jakson aikana on vähintään varantovelvoitteen suuruinen. Vähimmäisvarantojärjestelmän tarkoituksena on ensisijaisesti tasata rahamarkkinakorkoja sekä lisätä rakenteellisen keskuspankkirahoituksen tarvetta.

Tähän tase-erään kuuluvat myös luottolaitosten yötalletukset.

3. Euromääräiset velat muille euroalueella oleville

Tase-erässä ovat euromääräiset velat muille kuin vähimmäisvarantovelvoitteen alaisille luottolaitoksille.

4. Euromääräiset velat euroalueen ulkopuolelle

Tase-erässä ovat kansainvälisten organisaatioiden ja euroalueen ulkopuolella sijaitsevien pankkien tilien saldot Suomen Pankissa.

5. Valuuttamääräiset velat euroalueen ulkopuolelle

Valuuttavarannon hallinnoimiseksi tehdyt reposopimukset on kirjattu tähän tase-erään.

6. Myönnettyjen erityisten nosto-oikeuksien vastaerä

Tase-erä on erityisten nosto-oikeuksien (vrt. vastaavaa-puolen erä) vastaerä. Alun perin erityiset nosto-oikeudet ja niiden vastaerä olivat yhtä suuret. Kaupankäynnin seurauksena Suomen Pankin erityisiin nosto-oikeuksiin liittyvät saamiset ovat nykyisin suuremmat kuin niiden vastaerä. Vastaerän suuruus on 143 milj. SDR, ja se on pysynyt vuosia samansuuruisena.

7. Eurojärjestelmän sisäiset velat

Tase-erä sisältää Suomen Pankin TARGET-maksuihin liittyvän velan. Velan vastapuolena on EKP, sillä kansallisten keskuspankkien keskinäiset TARGET-maksuihin liittyvät saamiset ja velat on nettoutettu suhteessa EKP:hen. Lisäksi tase-erässä on muiden kansallisten keskuspankkien tilien saldoja Suomen Pankissa.

8. Muut velat

Tase-erässä ovat siirtovelat ja muut velat.

9. Arvonmuutostili

Tase-erässä ovat maa-alueiden ja rakennusten arvonkorotukset sekä kirjanpitokäytännön muutoksesta johtuvat muut arvostuserot. Lisäksi tase-erä sisältää valuuttamääräisten erien ja arvopapereiden markkinahinta-arvostuksesta syntyneet realisoitumattomat arvostusvoitot.

10. Varaukset

Suomen Pankista annetun lain 20 pykälän mukaan tilinpäätöksessä voidaan tehdä varauksia, jos se pankin rahastojen reaaliarvon turvaamiseksi taikka valuuttakurssien tai arvopapereiden markkinahintojen muutoksista aiheutuvien tuloksen vaihteluiden tasaamiseksi on tarpeen. Näiden varausten yhteismäärä on 2 243 milj. euroa.

Lisäksi tilinpäätöksessä on tehty varaus eläkevastuun kattamiseksi. Suomen Pankin eläkevastuun kokonaismäärä on 426 milj. euroa, ja tästä on katettu 86 % eli 367 milj. euroa.

11. Oma pääoma

Tase-erässä ovat kantarahasto ja vararahasto. Suomen Pankista annetun lain 21 pykälän mukaan tappio on katettava vararahastosta, jos pankin tilinpäätös on tappiollinen. Siltä osin kuin vararahasto ei riitä, tappio voidaan jättää kattamatta toistaiseksi. Seuraavien vuosien voitto on ensisijaisesti käytettävä kattamatta jääneiden tappioiden kattamiseen.

12. Tilikauden voitto

Tilikauden 2003 voitto oli 177 milj. euroa.

Tuloslaskelman kommentit

1. Korkotuotot

Korkotuotot olivat yhteensä 366 milj. euroa. Niistä suurin osa, 305 milj. euroa, kertyi valuuttavarannon korkotuotoista ja loput 62 milj. euroa euromääräisistä saamisista. Näistä 48 milj. euroa koostui rahapoliittisista operaatioista syntyneistä korkotuotoista ja 14 milj. euroa valuuttavarannon siirtoon perustuvasta saamisesta EKP:ltä.

2. Korkokulut

Korkokulut olivat yhteensä 119 milj. euroa. Niistä 46 milj. euroa on vähimmäisvarantotalletuksille maksettuja korkoja. Korkokuluja syntyi myös eurojärjestelmän sisäisistä veloista ja eurojärjestelmään kuulumattomien EU-keskuspankkien TARGET-saldoille maksettavista koroista, 66 milj. euroa. EKP:n seteliosuudesta, pääomaavainten soveltamisesta ja porrastuksesta aiheutuvasta saamisesta ja velasta syntyvä korkokulu, 3 milj. euroa, on esitetty nettomääräisenä.

3. Korkokate

Korkokate, joka oli 247 milj. euroa, lasketaan korkotulojen ja korkokulujen erotuksena.

4. Valuuttakurssimuutoksista realisoituneet voitot ja tappiot

Erä sisältää valuuttamääräisten erien myynnistä realisoituneet voitot ja tappiot. Vuonna 2003 valuuttakurssien muutoksista realisoituneet tappiot olivat 662 milj. euroa.

5. Arvopapereiden realisoituneet hintaerot

Erä sisältää arvopapereiden myynnistä realisoituneet voitot ja tappiot. Jokaista arvopaperilajia tarkastellaan kirjanpidossa erikseen. Vuonna 2003 arvopapereista realisoitui niiden hinnan muutosten johdosta 72 milj. euroa voittoa.

6. Valuuttakurssi- ja hintaerovarauksen muutos

Vuonna 2003 varausta purettiin 590 milj. euroa tilinpäätöspolitiikan mukaisesti.

7. Rahoitustulon netto-osuus

Erässä esitetään eurojärjestelmälle maksetun ja eurojärjestelmästä takaisin jaetun rahoitustulon nettosumma. Vuonna 2003 kunkin kansallisen keskuspankin rahoitustulo on laskettu käyttämällä velkapohjaa vastaan yksilöityjen varojen todellista tuottoa. Velkapohja koostuu seuraavista eristä: liikkeessä olevat setelit, rahapoliittisiin operaatioihin liittyvät euromääräiset velat luottolaitoksille, TARGET-transaktioista johduvat eurojärjestelmän sisäiset nettovelat sekä eurojärjestelmän sisäiset nettovelat, jotka liittyvät euroseteleiden arvon kohdistamiseen eurojärjestelmän sisällä. Velkapohjaan sisältyville veloille maksetut korot vähennetään yhteenlasket-

tavan rahoitustulon määrästä. Yksilöidyt varat koostuvat seuraavista eristä: rahapoliittisiin operaatioihin liittyvät euromääräiset saamiset luottolaitoksilta, valuuttavarantojen siirtoon perustuva euromääräinen saaminen, TARGET-järjestelmään liittyvä nettosaaminen, euroseteleiden kohdentamiseen liittyvä nettosaaminen, pääomaavaimen avulla laskettu rajallinen osuus kansallisen keskuspankin kullan määrästä. Kullan ei oleteta tuottavan. Kun yksilöityjen varojen määrä on enemmän tai vähemmän kuin velkapohja, erolle lasketaan tuotto käyttämällä kaikkien kansallisten keskuspankkien yksilöityjen varojen keskituottoa. Eurojärjestelmän yhteenlaskettu rahoitustulo jaetaan kansallisten keskuspankkien kesken merkityn pääoman jakoperusteen mukaisesti.

8. Osuus EKP:n voitosta

Erässä on EKP:n voitonjako, 11 milj. euroa, tilikaudelta 2002.

9. Muut keskuspankkitoiminnan tuotot

Tässä erässä ovat osingot, toimitusmaksut ja palkkiot sekä muut tuotot.

10. Muut tuotot

Tässä erässä ovat Rahoitustarkastuksen valvontamaksut, 15 milj. euroa, Suomen Pankin eläke-rahaston tuotot, 24 milj. euroa, sekä sekalaiset muut tuotot.

11. Henkilöstökulut

Palkkakulut olivat 37 milj. euroa. Sosiaalikulut olivat 17 milj. euroa. Maksettujen eläkkeiden osuus tästä oli 15 milj. euroa.

12. Hallinnolliset kulut

Erään sisältyvät vuokrat, kokous- ja sidosryhmäkulut, ostopalveluista aiheutuneet kulut ja tarvikkeet. Lisäksi erässä on henkilöstön koulutus-, virkamatka- sekä rekrytointikuluja.

13. Poistot käyttöomaisuudesta

Poistot käyttöomaisuudesta olivat 4 milj. euroa.

14. Setelien hankintakulut

Setelien hankintakulut olivat 1 milj. euroa.

15. Muut kulut

Muista kuluista enin osa liittyy kiinteistöjen käyttöön ja ylläpitoon.

16. Varausten muutos

Suomen Pankista annetun lain 20 pykälän mukaista muuta varausta kuin eläkevarausta kartutettiin 65 milj. euroa. Eläkevarauksen lisäys tuloslaskelmassa oli 16 milj. euroa.

17. Tilikauden tulos

Tilikauden 2003 tulos oli 177 milj. euroa. Johdokunta esittää pankkivaltuustolle, että voitosta 88,4 milj. euroa siirretään käytettäväksi valtion tarpeisiin.

SUOMEN PANKIN HALLINTO JA PANKKIVALTUUSTON KÄSITTELEMIÄ ASIOITA

Johdanto

Vuoden 1999 alussa voimaan tulleen lain (214/1998) mukaan Suomen Pankin toimielimiä ovat pankkivaltuusto ja johtokunta. Pankkivaltuustoon kuuluu yhdeksän eduskunnan valitsemaa pankkivaltuutettua. Pankkivaltuuston tehtävät jakautuvat kolmeen ryhmään: valvontaan, keskeisiin hallintotehtäviin ja muihin tehtäviin. Pankkivaltuusto antaa eduskunnalle vuosittain kertomuksen Suomen Pankin toiminnasta ja hallinnosta sekä käsittelemistään tärkeimmistä asioista. Lisäksi pankkivaltuusto voi tarvittaessa antaa kertomuksia rahapolitiikan toteuttamisesta ja muusta Suomen Pankin toiminnasta.

Heinäkuun 1. päivänä 2003 tuli voimaan Rahoitustarkastuksesta annettu laki. Pankkivaltuuston tehtäväksi säädettiin siinä vastuu Rahoitustarkastuksen toiminnan yleisen tarkoituksen mukaisuuden ja tehokkuuden valvonnasta. Pankkivaltuusto päätti, että Rahoitustarkastusta koskevat asiat käsitellään erityisesti sitä varten järjestettävissä pankkivaltuuston kokouksissa.

Euroopan keskuspankin perussäännön mukaisesti Suomen Pankin ensisijaisena tavoitteena on osana Euroopan keskuspankijärjestelmää (EKPJ) perustamissopimuksen mukaisesti pitää yllä hintavakautta ja tehtävänä toteuttaa osaltaan EKP:n neuvoston määrittelemää rahapolitiikkaa. Tehtävänä on myös huolehtia osaltaan rahahuollosta ja setelien liikkeeseenlaskusta, valuuttavarannon hallussapidosta ja hoidosta sekä maksu- ja muun rahoitusjärjestelmän luotettavuudesta ja tehokkuudesta samoin kuin osallistua sen kehittämiseen. Lisäksi Suomen Pankin tehtävänä on huolehtia toimintansa kannalta tarpeellisten tilastojen laatimisesta ja julkaisemisesta. Pankkivaltuuston keskeiseksi työskentelytavaksi ovat vakiintuneet sen kokouskeskustelut johtokunnan kanssa euroalueen rahapolitiikasta, taloudellisesta kehityksestä ja Euroopan keskuspankin rahapolitiikan toteutuksesta. Suomen Pankki näkee organisaationsa vakauden raken-

tajaksi sekä aktiiviseksi ja rakentavaksi EKPJ:n jäseneksi. Hintavakaus, tehokkaat ja vakaat rahoitusmarkkinat sekä kestävä julkinen talous luovat edellytyksiä talouskasvulle ja työllisyydelle. Pankki edistää toiminnallaan näitä tavoitteita.

Kertomusvuonna pankkivaltuuston kokouksissa keskusteltiin alustusten pohjalta euroalueen rahapolitiikan ja kotimaisten lainsäädäntöhankkeiden lisäksi maailmantalouden ja euroalueen suhdannenäkymistä ja vaikutuksista Suomen talouteen sekä Suomen talouden näkymistä, kasvunusteista ja julkisen talouden näkymistä. Lisäksi tarkasteltiin katsausten pohjalta Suomen ja kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden tilaa. Pankkivaltuustoa informoitiin Euroopan keskuspankin päätöksentekomenettelyn uudelleenjärjestelyistä talous- ja rahaliiton (EMU) laajentuessa. Samassa yhteydessä keskusteltiin myös Suomen Pankin asemasta, puhevallasta ja vaikutusmahdollisuuksista Euroopan keskuspankijärjestelmässä EU:n laajentuessa.

Pankin organisaatorakenne säilyi ennallaan. Kertomusvuonna tehtiin päätös tiedotusyksikön sekä julkaisu- ja kielipalvelut -osaston yhdistämisestä viestintäosastoksi 1.1.2004 lukien. Hallinnollisista kysymyksistä olivat lisäksi esillä pankin strategiset linjaukset, toimintasuunnitelma ja budjetti vuodeksi 2004. Suomen Pankin toimintoja koskevista kysymyksistä esillä olivat erityisesti rahahuollon kysymykset.

Johtokunnan voitonjakoehdotus vuodelta 2002 perustui Suomen Pankista annetun lain (214/1998) tilinpäätöstä, rahoitustuloa ja voitonjakoa koskevien säännösten lisäksi Suomen Pankin taseen rakennetta, riskiä ja voitonjakoa koskevaan periaateharkintaan. Kokouksessaan 15. huhtikuuta 2003 pankkivaltuusto päätti, että Suomen Pankkia koskevan lain (214/1998) 11 §:n 1 momentin 3 kohdan ja 21 §:n 2 momentin nojalla vuoden 2002 voitosta, 163 milj. euroa, siirretään puolet vararahaston kartuttamiseen ja toinen puoli valtion tarpeisiin.

Korkein hallinto-oikeus antoi 18.3.2003 päätöksen valituksesta, joka koski pankkivaltuuston 15.2.2002 tekemää päätöstä eräiden asiakirjojen julkisuudesta. Korkein hallinto-oikeus kumosi eräiltä osin pankkivaltuuston päätöksen olla luovuttamatta vuosien 1996 ja 1998 pöytäkirjoista ilmeneviä tietoja. Nämä tiedot koskivat pankkivaltuuston ja Suomen Pankin johtokunnan välisiä keskusteluja Suomen liittymisestä Euroopan valuuttajärjestelmään (EMS) kuuluvaan valuuttaturssimekanismiin (ERM) sekä keskusteluja Suomen markan ja euron välisestä muuntokursista.

Helsingin arvopaperipörssi HEX ja ruotsalainen OM fuusioituivat pörssissä listatuksi OM-HEX-nimiseksi yhtiöksi. Suomen Pankilla oli omistusosuus (7 %) HEXissä ja edustus yhtiön hallituksessa. Kaupan jälkeen Suomen Pankki vetäytyi hallituksesta ja myi fuusiossa saamansa OMHEXin osakkeet pörssin välityksellä. Suomen Pankille kuuluu yleisvalvonta arvopaperimarkkinoiden selvitysjärjestelmien osalta.

Kertomusvuonna Suomen Pankki myi omistamansa 40 prosentin osuuden Setecin osakekannasta CapManin hallinnoimille rahastoille. Setec oli aloittanut toimintansa Suomen Pankin setelipainona vuonna 1885 ja yhtiöitetty vuonna 1991 niin, että Suomen Pankki omisti koko osakekannan. Vuonna 1998 Suomen Pankin osuudesta oli myyty 60 % Sitralle, Suomen Teollisuussijoitukselle, Varma-Sammolle, Henki-Sammolle, Henki-Fennialle ja yrityksen johdolle pieni osuus. Setec kehittää ja valmistaa älykortteja ja visuaalisia tunnistetuotteita sekä niihin liittyviä käyttöjärjestelmiä ja sovelluksia. Perinteisen setelituotannon osuus on supistunut muutamaan prosenttiin yrityksen liikevaihdosta. Tehty kauppa saattoi luontevasti päätökseen Suomen Pankin luopumisen yhtiöstä.

Lainsäädäntöuudistuksia

Valtiovarainministeriö asetti 8.1.2003 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus Suomen Pankista annettuun lakiin tarvittaviksi muutoksiksi. Pankkivaltuusto keskusteli työryhmän esityksestä kokouksessaan 15. huhtikuuta ja puolsi lausunnossaan 13.6.2003 ehdotusta lainsäädännön tarkistamiseksi. Johtokunnan jäsenten nimitysmenettelyyn pankkivaltuusto suositti eduskuntakeskeistä mallia ja piti parhaimpana vaihtoehtona, että pankkivaltuusto nimittäisi Suomen Pankin johtokunnan puheenjohtajan ja

muut jäsenet samoin kuin Rahoitustarkastuksen johtajan. Suomen Pankin omaa pääomaa ja voitonjakoa koskevien säännösten uudistamisen pankkivaltuusto katsoi edellyttävän lisävalmistelua, jonka lähtökohdiana on, että Suomen Pankin taseen on syytä olla kansallisistakin näkökohdista katsoen riittävän vahva. Hallituksen esityksessä (134/2003) laiksi Suomen Pankista annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi ehdotettiin muutettaviksi mm. Suomen Pankin varauksia ja voiton käyttöä koskevia lain säännöksiä sekä johtokunnan nimitysmenettelyä. Pankin voitto tuloutettaisiin valtiolle. Pankkivaltuusto voisi erityisestä syystä päättää voiton käyttämisestä toisinkin. Tilinpäätöksessä voitaisiin tehdä varauksia pankin tuloksen vaihteluiden tasaamiseksi. Rahastojen reaaliarvojen turvaamiseksi varauksia ei enää voitaisi tehdä. Johtokunnan jäsenten nimitysmenettelyä muutettaisiin. Muut johtokunnan jäsenet kuin puheenjohtajan nimittäisi pankkivaltuusto. Johtokunnan puheenjohtajan nimittäisi tasavallan presidentti. Pankkivaltuusto keskusteli kokouksissaan 13. elokuuta, 8. lokakuuta ja 12. joulukuuta Suomen Pankin omaa pääomaa ja varausten tekemahdollisuuksia sekä voitonjakoa koskevista kysymyksistä. Valtioneuvosto päätti 26.2.2004 peruuttaa esityksensä Suomen Pankkia koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi.

Elokuun 1. päivänä tuli voimaan laki valmiuslain muuttamisesta (696/2003). Päätöksenteko Suomen Pankin tehtävien ja toimivallan laajentamisesta poikkeusoloissa siirrettiin valtioneuvostolle. Pankkivaltuustolla on asiassa lausuntoja esityksenteko-oikeus.

Hallinto

Eduskunnan valitsevat tilintarkastajat totesivat tilivuodelta 2002 suorittamansa tilintarkastuksen yhteenvedossa vahvan taseen merkityksen Suomen Pankin toimintaedellytysten turvaamisen kannalta ja kiinnittivät huomiota mm. pankin strategisten linjausten viestintään ja rahoituksen toteuttamiseen.

Johtokunta vahvisti toimintavuoden alussa tiivistetyt ja konkretisoidut strategiset linjaukset. Linjausten perustana ovat pankin tehtävät vakauden rakentajana. Pankin toimintatapa kiinnitetään entistä enemmän huomiota kotimaiseen ja kansainväliseen verkottumiseen. Kaiken toiminnan perustana ovat vahva tase ja osaa va henkilöstö. Pankkivaltuusto kuuli selostuksen

strategisten linjausten viestinnästä ja toimeenpanosta pankissa sekä keskusteli Suomen Pankin asemasta, puhevallasta ja vaikutusmahdollisuuksista Euroopan keskuspankkijärjestelmässä EU:n laajentuessa. Erityisesti pohdittiin kansallisen keskuspankin vahvan taseen merkitystä keskuspankkitoimenpiteitä toteutettaessa sekä vaikutusvallan perustana vahvaa osaamista ja analyysiä koko euroalueesta keskuspankkipoliittisia päätöksiä tehtäessä. Suomen Pankissa voitiin todeta olevan tässä suhteessa hyvää osaamista rahapolitiikan mallintamisessa ja raha- ja reaalielämän välisten yhteyksien ymmärtämisessä. Keskuspankkipoliittiset päätökset tehdään Euroopan keskuspankin neuvostossa, ja niiden täytäntöönpanosta vastaavat kansalliset keskuspankit. Pankkivaltuusto piti tärkeänä panostusta kansainvälisten tehtävien hoitoon.

Pankkivaltuusto kuuli tilannekatsauksia rahahuollosta ja keskusteli lisäksi rahahuollon kehittämiseksi pankin toimintasuunnitelmaa ja henkilöstötilinpäätöstä käsiteltäessä. Maksuvälinehuolto on pankin keskeisiä viranomaistehtäviä. Suhteessa kansantalouden kokoon Suomen setelistön määrä on vain puolet siitä, mikä se on keskimäärin Euroopassa, mikä osoittaa, että Suomessa maksujärjestelmät ovat hyvin kehittyneet. Suomen Pankin suunnitteleman uuden rahahuoltomallin myötä aluekonttoreiden kapasiteetti ja henkilöstömäärä vähenevät uudistuksen johdosta vuoden 2004 loppuun mennessä noin puoleen vuoden 2003 alun määrästä.

Johdokunta

Johdokunnan kokoonpano ei kertomusvuonna muuttunut.

Kertomusvuoden päättyessä johdokunnan jäsenillä oli seuraavat viranhoitoon liittyvät jäsenyydet:

Johdokunnan puheenjohtaja *Matti Vanhala*
 – Euroopan keskuspankin neuvosto ja yleisneuvosto, jäsen
 – Kansainvälinen valuuttarahasto, hallinto-neuvoston jäsen

Johdokunnan varapuheenjohtaja *Matti Loukoski*
 – Rahoitustarkastus, johdokunnan puheenjohtaja
 – Vakuutusvalvontavirasto, johdokunnan jäsen

– Euroopan keskuspankin neuvosto, pääjohtajan varajäsen
 – Kansainvälinen valuuttarahasto, hallinto-neuvoston varajäsen

Johtokunnan jäsen *Sinikka Salo*
 – Euroopan keskuspankkijärjestelmä, kansainvälisten suhteiden komitea (IRC), jäsen
 – Euroopan unionin talous- ja rahoituskomitea (EFC), jäsen

Johtokunnan jäsen *Pentti Hakkarainen*
 – Euroopan keskuspankkijärjestelmä, pankkivalvontakomitea (BSC), jäsen
 – Euroopan unionin pankkialan neuvoantava elin (BAC), jäsen.

Lisäksi johdokunnan jäsenillä oli pankkivaltuuston Suomen Pankista annetun lain (214/1998) 17 §:n nojalla hyväksymiä muita sivutoimia ja luottamustehtäviä.

Pankkivaltuuston kokoonpano

Pankkivaltuutettuina toimivat vuoden 2003 alkaessa seuraavat eduskunnan valitsijamiesten valitsema henkilöt:

Kanerva, Ilkka, valtiotieteiden maisteri
Puisto, Virpa, erikoissairaanhoidtaja
Ala-Nissilä, Olavi, kauppatieteiden maisteri
Jätteenmäki, Anneli, varatuomari
Pekkarinen, Mauri, yhteiskuntatieteiden maisteri
Zyskowicz, Ben, oikeustieteen kandidaatti
Tiuri, Martti, tekniikan tohtori
Kekkonen, Antero, televisiotoimittaja
Uotila, Kari, levyseppä.

Puheenjohtajana toimi pankkivaltuutettu Ilkka Kanerva ja varapuheenjohtajana pankkivaltuutettu Virpa Puisto.

Huhtikuun 2. päivänä eduskunta toimitti pankkivaltuutettujen vaalin. Valituiksi tulivat pankkivaltuutetut Ilkka Kanerva, Olavi Ala-Nissilä, Mauri Pekkarinen, Kari Uotila ja Ben Zyskowicz sekä kansanedustajat Arja Alho, Janina Andersson, Eero Heinäluoma ja Mari Kiviniemi. Samana päivänä pankkivaltuusto piti järjestäytymiskokouksen ja valitsi puheenjohtajaksi pankkivaltuutettu Mauri Pekkarisen ja varapuheenjohtajaksi pankkivaltuutettu Eero Heinäluoman. Pankkivaltuusto päätti kokouksessaan lisäksi asettaa pankkivaltuutettujen johto-

säännön tarkoittaman työjaoston ja valitsi sen kolmanneksi jäseneksi pankkivaltuutettu Ilkka Kanervan. Eduskunta myönsi pyynnöstä vapautuksen pankkivaltuuston jäsenyydestä Mauri Pekkariselle ja Kari Uotilalle. Huhtikuun 29. päivänä eduskunta toimitti täydennysvaalin, jossa pankkivaltuutetuiksi valittiin toimikauden jäljellä olevaksi ajaksi edustajat Sirkka-Liisa Anttila ja Martti Korhonen. Pekkarisen saatua vapautuksen pankkivaltuuston jäsenyydestä pankkivaltuusto valitsi puheenjohtajakseen Olavi Ala-Nissilän kokouksessaan toukokuun 16. päivänä. Sihteerikseen pankkivaltuusto otti varatuomari *Anton Mäkelän*. Pankkivaltuuston neuvonantajana toimi valtiotieteiden tohtori *Jaakko Kiander*, joka valittiin uudelleen tehtävänsä 1.7. alkaen huhtikuun lopulla päättyneen toimikauden jälkeen.

Tilintarkastajat

Eduskunta toimitti 2. huhtikuuta Suomen Pankin tilintarkastajien ja heidän varajäsentensä vaalin ja valitsi tilintarkastajiksi vuoden 2003 tilejä tarkastamaan seuraavat henkilöt:

Saarinen, Matti, kansanedustaja
Vanhanen, Veli, KHT
Leppänen, Johannes, kansanedustaja
Majala, Reino, kauppatieteiden tohtori, KHT
Seppälä, Timo, kansanedustaja.

Tilintarkastajien varajäsenet:

Huovinen, Susanna, kansanedustaja
Kuusiola, Arto, KHT
Kiviranta, Esko, kansanedustaja
Kauppinen, Keijo, KHT
Nepponen, Olli, kansanedustaja.

Tilintarkastajat valitsivat 26. toukokuuta puheenjohtajakseen agrologi Johannes Leppäsen ja ottivat sihteerikseen professori *Kalervo Virtasen*.

Tilintarkastus

Vuoden 2002 valtiopäivillä valitut tilintarkastajat, agrologi *Johannes Leppänen*, varatuomari *Juha Karpio*, professori, KHT *Reino Majala*, hallintotieteiden maisteri, JHTT *Iivo Polvi* ja talousjohtaja *Matti Saarinen* suorittivat 24.–27. maaliskuuta Suomen Pankin tilinpäätöksen ja kirjanpidon sekä hallinnon tarkastuksen tilivuodelta 2002.

KHT-yhteisö Arthur Andersen suoritti Euroopan keskuspankkijärjestelmän perussäännön artiklan 27 mukaisen pankin kirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkastuksen, josta laadittuun raporttiin tilintarkastajat perehtyivät. Tilintarkastajien lausunnon mukaisesti pankkivaltuusto vahvisti kokouksessaan 15. huhtikuuta pankin tuloksen ja taseen vuodelta 2002.

RAHOITUSTARKASTUS

Rahoitustarkastuksen (Rata) toiminnan tavoitteena on rahoitusmarkkinoiden vakaus ja luottamuksen säilyminen rahoitusmarkkinoiden toimintaan. Tehtävänä on valvoa Rahoitustarkastuksen valvottaviksi säädettyjen ja muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien toimintaa sekä ohjata lisäksi toimijoita noudattamaan toiminnassaan hyviä menettelytapoja sekä edistää tietämystä rahoitusmarkkinoista.

Rahoitustarkastuksesta säädetty uusi laki tuli voimaan 1. päivänä heinäkuuta 2003 (587/2003). Siinä pysytettiin Rahoitustarkastuksen hallinnollinen asema ennallaan. Rahoitustarkastus toimii hallinnollisesti Suomen Pankin yhteydessä, mutta on päätöksenteossa riippumaton pankista. Laissa säädettiin ensimmäisen kerran Rahoitustarkastuksen tavoitteesta ja tehtävistä. Lisäksi Rahoitustarkastuksen valtuuksia laajennettiin ja hallintoelinten työnjakoa tarkistettiin siten, että vastuu toiminnan yleisen tarkoituksenmukaisuuden ja tehokkuuden valvonnasta säädettiin pankkivaltuuston tehtäväksi ja yleinen ohjausvastuu Rahoitustarkastuksen johtokunnan tehtäväksi. Johtajan tehtävät säilytettiin ennallaan. Rahoitustarkastuksen kertomuskäytäntöä kehitettiin siten, että johtokunta toimittaa pankkivaltuustolle vuotuisen kertomuksen Rahoitustarkastuksen toiminnasta ja vähintään kerran vuodessa kertomuksen toiminnalle asetetuista tavoitteista ja niiden toteutumisesta. Hallituksen esityksen (175/2002) mukaan pankkivaltuusto voi harkintansa mukaisesti sisällyttää vuotuis kertomuksen asioita tähän eduskunnalle annettavaan kertomukseen ja halutessaan käsitellä tavoitteista ja niiden toteutumisesta annettua johtokunnan kertomusta osana tätä kertomusta. Tällä tavoin on mahdollista saattaa yhteiskunnallisesti merkittävät Rahoitustarkastuksen toimintalinjaukset ja ratkaisut tarvittaessa myös eduskunnan keskustelun kohteeksi. Pankkivaltuusto keskusteli kokouksissaan 16. toukuuta, 17. syyskuuta ja 14. marraskuuta eduskunnan hyväksymästä laista ja erityisesti valvojen uudesta vastuunjaosta, Rahoitustarkastuk-

sen uudesta hallintomallista ja valtuuksista sekä toiminnan tuloksellisuuden arvioinnista uudessa hallintomallissa.

Rahoitustarkastuksen johtajana toimi kauppatieteiden maisteri *Kaarlo Jännäri*.

Rahoitustarkastuksen johtokunnan puheenjohtajana toimi kertomusvuoden ensimmäisellä vuosipuoliskolla Suomen Pankin ehdotuksesta jäseneksi nimitetty Suomen Pankin johtokunnan varapuheenjohtaja *Matti Louekoski*, henkilökohtaisena varamiehenään osastopäällikkö *Heikki Koskenkylä*. Varapuheenjohtajana toimi valtiovarainministeriön ehdotuksesta jäseneksi nimitetty lainsäädäntöjohtaja *Pekka Laajanen*, henkilökohtaisena varamiehenään lainsäädäntöneuvos *Ilkka Harju*. Muut johtokunnan jäsenet olivat sosiaali- ja terveysministeriön ehdotuksesta jäseneksi nimitetty ylijohtaja *Tarmo Pukkila*, henkilökohtaisena varajäsenenään hallitusneuvos *Katriina Lehtipuro*, sekä rahoitustarkastuslain nojalla Rahoitustarkastuksen johtaja *Kaarlo Jännäri* ja Vakuutusvalvontaviraston ylijohtaja *Hely Salomaa*. Kokouksessaan 16. toukuuta 2003 pankkivaltuusto nimitti Rahoitustarkastuksen johtokunnan uudeksi kolmivuotiskaudeksi siitä lukien, kun uusi laki Rahoitustarkastuksesta tuli voimaan 1.7.2003. Suomen Pankin ehdotuksesta jäseneksi tulivat Suomen Pankin johtokunnan varapuheenjohtaja, varatuomari *Matti Louekoski* ja hänen varajäsenenään pankin osastopäällikkö, valtiotieteiden tohtori *Heikki Koskenkylä*. Valtiovarainministeriön ehdotuksesta jäseniksi nimitettiin lainsäädäntöjohtaja, hallitusneuvos *Pekka Laajanen* ja finanssineuvos *Heikki Solttila* ja varajäseneksi lainsäädäntöneuvos *Ilkka Harju*. Sosiaali- ja terveysministeriön ehdotuksesta jäseneksi nimitettiin osastopäällikkö, ylijohtaja *Tarmo Pukkila*, varajäsenenään apulaisosastopäällikkö, hallitusneuvos *Katriina Lehtipuro*.

Johtokunnan sihteerinä toimi kertomusvuonna Rahoitustarkastuksen päälakimies *Markku Lounatvuori*.

Rahoitusmarkkinoiden vakaus ja Rahoitustarkastuksen toiminta

Rahoitustarkastuslain (RataL) mukaan Rahoitustarkastuksen (Rata) toiminnan tavoitteena on rahoitusmarkkinoiden vakaus ja luottamuksen säilyminen rahoitusmarkkinoiden toimintaan. Ratan tehtävänä on valvoa sen valvottavaksi säädettyjen ja muiden rahoitusmarkkinoilla toimivien toimintaa laissa säädettyllä tavalla. Lisäksi Ratan tehtävänä on ohjata rahoitusmarkkinoilla toimivia noudattamaan toiminnassaan hyviä menettelytapoja sekä edistää tietämystä rahoitusmarkkinoista.

Rata arvioi vuosikertomuksessaan, että Suomen rahoitusmarkkinoiden tila pysyi hyvänä ja varsin vakaana vuonna 2003. Ratan mukaan Suomen rahoitusjärjestelmän kyky kestää häiriöitä näyttää varsin tyydyttävältä ja suomalaiset pankit ovat kansainvälisessä vertailussa jokseenkin vakavaraisia. Pankeilla oli luottotappioita ja järjestämättömiä saatavia vain vähän. Kertomusvuoden aikana pankkien korkomarginaali kuitenkin kaventui ennätyksellisen pieneksi. Pankkien korkokate säilyi silti hyvänä, koska erityisesti kotitalouksille myönnettyjen asunto-ottojen määrä kasvoi nopeasti.

Rahoitusmarkkinoiden kehitys kertomusvuoden aikana

Pankkisektorin vakavaraisuus säilyi kertomusvuoden aikana varsin hyvänä. Pankkien omat varat olivat noin 17 % niiden taseesta. Rata katsoo, että pankkien tappiopuskurit olivat riittäviä pankkien riskeihin nähden. Myös sijoituspalveluyritysten vakavaraisuussuhdeluvut olivat keskimäärin hyviä. Sijoituspalveluyritykset kärsivät kuitenkin edelleen heikosta kannattavuudesta, ja eräiden sijoituspalveluyritysten vakavaraisuus heikentyi niin paljon, että Rata vaati niiltä vakavaraisuutta parantavia toimia.

Pankkisektorin suhteellinen korkoriski oli koko vuoden 2003 keskimäärin samalla tasolla kuin edellisen vuoden lopulla. Pankit pystyivät rahoittamaan kasvavan luotonantonsa vain osittain talletuksilla. Osa kasvusta rahoitettiin myymällä pankkien omia sijoitustodistuksia. Pankkien luottoriskit näyttivät myös olevan hallinnassa. Luottotappiot olivat erittäin vähäisiä, ja järjestämättömien saamisten määrä pieneni edellisvuotisesta. Ratan valvontakäynneillä ilmeni kuitenkin, että joidenkin toimialojen yritysluot-

tojen luottotappioriskit olivat lisääntyneet. Luotonannon kasvu painottui kotitalouksille myönnettäviin asuntoluottoihin, joihin ei niihin liittyvien reaalivakuuksien takia liity merkittäviä luottotappiourhia. Pankeilla ei ollut kertomusvuoden aikana lainkaan nettomenoja luottotappioista. Uusia suuria luottotappioita ei syntynyt. Sen sijaan aiemmista luottotappioista kertyi palautuksia enemmän kuin uusia syntyi. Brutto-otto- ja talletus- ja lainaus- ja luotto- ja lainaus- luottotappiot olivat vain noin 0,06 % koko luottokannasta.

Vaikka rahoitusmarkkinoiden ja pankkien tila oli erittäin hyvä, oli rahoitusmarkkinoiden kehityksessä myös huolestuttavia piirteitä. Asuntoluottojen kysyntä ja tarjonta kasvoivat voimakkaasti. Kysyntää lisäsi lainakorkojen lasku, joka johtui sekä lyhyiden markkinakorkojen laskusta että pankkien aiempaa kapeammista korkomarginaaleista. Jälkimmäinen muutos oli seurausta pankkien kireästä kilpailutilanteesta. Asuntoluottoja myönnettiin vuonna 2003 noin 14 % enemmän kuin edellisellä vuonna. Volyymin kasvu ei kuitenkaan parantanut korkokatetta. Otto- ja antolainauksen välinen korkoero kaventui vuonna 2003 noin 2,7 prosenttiin, kun se edellisvuonna oli ollut vielä noin 3,4 %. Uusien luottojen ja koko talletuskannan keskikoron ero oli vain 2 %. Uusien asuntoluottojen keskikorko oli vain 3,13 % eli alhaisempi kuin koskaan.

Korkomarginaalien supistumisesta huolimatta pankkisektorin kannattavuus säilyi hyvänä ja vakavaraisuus vahvana. Osakekurssien muutoksilla ei ollut juuri vaikutusta pankeihin, koska pankkien osakeomistukset ovat nykyään vähäisiä. Pankkien muut tuotot kasvoivat maltillisesti. Kannattavuutta haettiin toimintojen rationalisoinnista. Pankkien henkilöstömääriä supistettiin edelleen. Rata kiinnitti huomiota siihen, että pankkien kilpailu luottoasiakkaista oli joissakin tapauksissa johtanut entistä lievempiin vakuusvaatimuksiin. Rata arvioi tämän lisäävän luottotappioriskiä pitkällä aikavälillä.

Odotukset maailmantalouden ja myös Suomen talouden kasvun piristymisestä käänisivät Helsingin Pörssin osakekurssit nousuun kolmen peräkkäisen laskuvuoden jälkeen. Nousua oli kaikissa teollisuusmaiden pörseissä. Helsingissä nousu jäi vain 5 prosenttiin, mikä oli vähemmän kuin muualla. Keskeinen syy tähän oli pörssin merkittävimmän osakkeen eli Nokian kurssin lasku. Portfolioindeksi, jossa Nokian osakkeen paino on rajattu 10 prosenttiin, nousi sen sijaan 16 %. Kurssinoususta huolimatta Helsingin Pörssin osakevaihto supistui noin viidenneksen.

Osakekurssien nousu paransi rahoitusryhmitymien kannattavuutta. Sijoituspalvelualan yrityksillä oli kuitenkin edelleen vaikeuksia viime vuosien osakekurssien laskun ja vaihdon supistumisen vuoksi. Rahoitustoimialan menettelytavat olivat kuitenkin terveellä pohjalla ja asiakkaiden luottamus markkinoiden toimintaan säilyi hyvänä.

Ratan toiminta rahoitusmarkkinoiden valvojana

Ratan toiminnan lähtökohtana on ennakoiva valvonta. Rata toisin sanoen pyrkii tunnistamaan rahoitusmarkkinoiden muospaineet ja riskit sekä vaikuttamaan (ennakkoon) vakautta ja luottamusta tukevien markkinarakenteiden ja käytäntöjen kehittämiseen. Toiminnassaan Rata painottaa valvottavien omaa vastuuta toimistaan. Markkinoiden harjoittama valvonta eli ns. markkinakuri kannustaa valvottavaa kantamaan oman vastuunsa. Viranomaisvalvonnan tehtäväksi nähdään tämän täydentäminen ja tukeminen.

Rata haluaa ylläpitää luottamusta taloudelliseen informaatioon. Tämän kannalta on tärkeää, että taloudellisen informaation laadintaa ohjaavat säännökset ovat selkeät ja laadukkaat. Viime vuosina ulkomaisten väärinkäytösten – kuten Enron- ja Parmalat-skandaalien – jälkeen on syytä korostaa sen aiemmin ehkä itsestään selvänä pidetyn seikan tärkeyttä, että pankkien ja listattujen yhtiöiden johto on sitoutunut noudattamaan säännöksiä, että tilintarkastusinstituutio on toimiva ja että valvojalla on käytössään riittävän tehokkaat keinot puuttua havaittuihin poikkeamiin.

Normaalien pankkitoimintaan liittyvien luotto- ja korkoriskien hallinta on suomalaispankeissa hyvällä tolalla. Rata kiinnitti huomiota kuitenkin siihen, että nk. operatiivisten riskien valvonta ei vielä ole suomalaispankeissa kansainvälisten suositusten vaatimalla tasolla. Operatiiviset riskit tarkoittavat tappionvaaraa, joka aiheutuu valvottavien riittämättömistä sisäisistä prosesseista, henkilöstöstä, järjestelmistä tai ulkoisista tekijöistä.

Arvopaperimarkkinoiden toiminnassa ei kertomusvuoden aikana ilmennyt merkittäviä ongelmia, joskin edelleen tuli esiin lukuisia epäilyjä markkinoiden väärinkäytöstä sisäpiiritiedon avulla. Palveluntarjoajien menettelytavoissa sen sijaan ei tullut esiin vakavia puutteita. Vähäiset tarkastuksissa ilmenneet menettelytapojen puutteet liittyivät lähinnä selonotto- ja tiedonantovelvollisuuden dokumentointiin.

Osakekauppojen selvitystoiminnan infrastruktuurin muutos on toteutuksessa hallitusti. Ratan arvion mukaan uuden selvitysjärjestelmän käyttöönotto vähensi selvitystoiminnan riskejä merkittävästi.

Kertomusvuoden aikana ei Suomen rahoitusmarkkinoilla ilmennyt merkittäviä väärinkäytöksiä. Rata joutui kuitenkin tutkimaan 57 epäilyä arvopaperimarkkinoiden väärinkäyttö- ja laiminlyöntitapausta. Tutkimusten perusteella Rata teki 7 tutkintapyyntöä poliisille ja lähetti 10 epävirallista huomautuskirjettä. Lisäksi ulkomaisille viranomaisille tehtiin 14 virka-apupyyntöä. Rata näki huolestuttavaksi sen, että se on joutunut tutkimaan sisäpiiritiedon väärinkäyttö-epäilyjä lähes kaikkien julkisten ostotarjousten yhteydessä.

Uuden rahoitustarkastuslain tultua voimaan Rata sai kertomusvuoden heinäkuussa käyttöönsä lisää valvontavaltuuksia. Näitä ovat mm. oikeus antaa julkinen huomautus tai varoitus sekä oikeus kieltää hallituksen jäsentä tai toimitusjohtajaa toimimasta tehtävässään. Lisäksi Rata sai oikeuden myöntää tai peruuttaa luottolaitosten, sijoituspalveluyritysten sekä panttilainauslaitosten toimiluvat. Rata laati periaatteet uusien valtuuksien käytölle ja kehitti systemaattisen toimilupa- ja sanktioprosessin. Vaikka Ratan valtuudet lisääntyivätkin uuden lain myötä, Rata katsoo, että viranomaisten tietojensaanti- ja kuulemisoikeudet markkinoiden väärinkäytöksiin liittyvää tutkimustyötä varten eivät ole vielä riittävän kattavat.

Toimialajärjestelyt yli maiden rajojen muuttavat kansallisen rahoitusvalvonnan toimintaedellytyksiä.

EU:n tavoitteena on edistää yhtenäisten eurooppalaisten rahamarkkinoiden syntymistä. Fuusiot EU:n sisällä maiden rajojen yli tulevat mahdollisiksi kun eurooppayhtiöitä koskeva asetus tulee voimaan lokakuussa 2004. Yli maiden rajojen ulottuvat yritysyritykset ja monessa maassa toimivat yhtiöt tuovat Ratalle ja muille säätelyviranomaisille uusia haasteita. Suomen kannalta ajankohtaisin muutos on Suomen suurimman pankin eli Nordea Pankki Suomi -konsernin muuttuminen osaksi ruotsalaista pankkia. Ehdotusta Nordean valvonnan järjestämiseksi laaditaan yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa. Rata pyrkii ratkaisuun, joka turvaa sille suomalaisten rahoitusmarkkinoiden vakauden kannalta riittävät tiedot Nordean toiminnasta ja mahdollisuudet vaikuttaa siihen.

Toinen merkittävä maiden rajat ylittävä ja valvonnan kannalta haastava yritysyritys on

Helsingin ja Tukholman pörssien siirtyminen yhteiseen omistukseen. Syksystä 2003 lähtien molemmat pörssit ovat olleet ruotsalaisen OMHEX-holdingyhtiön omistuksessa. Rata on neuvotellut ruotsalaisen valvontaviranomaisen kanssa pörssiyhteenliittymän valvonnan järjestämisestä. Ratan kannalta on huolestuttavaa, jos suomalaisen arvopaperipörssin emoyhtiö ole lainkaan sen valvonnassa eikä kummankaan maan valvojaviranomaisilla ole tiedonsaantioikeuksia siihen nähden. Tavoitteena on saada molempien maiden valvojille tiedonsaantimahdollisuudet pörssien omistusyhteisöiltä.

Eduskunnan pankkivaltuuston arvio Ratan toiminnasta

Rahoitustarkastuksesta annettu laki säätää eduskunnan pankkivaltuustolle vastuun valvoa Ratan toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja tehokkuutta. Tarkoituksenmukaisuuden valvonnalla tarkoitetaan sen arvioimista, miten Ratan toiminnan laissa säädetty tavoite on toteutunut siltä osin kuin Rata on voinut siihen tehtävänsä puitteissa vaikuttaa. Toiminnan yleisen tehokkuuden valvonnalla puolestaan tarkoitetaan erityisesti Ratan henkilöstömäärän ja talousarvion yleisen kehityksen seuranta suhteessa Ratan tehtäviin.

Oman arvionsa mukaan Rata on toiminnallaan edistänyt markkinoiden toimintavarmuutta ja valvottavien toimijoiden hallinnon luotettavuutta. Ratan mukaan valvottavien riskinkantokyky suhteessa niiden ottamiin riskeihin on riittävä ja suomalaiset pankit kansainvälisessä vertailussa varsin vakavaraisia. Tämän vuoksi Suomen rahoitusjärjestelmän kyky kestää häiriöitä on varsin tyydyttävä. *Pankkivaltuuston mielestä tämä arvio on perusteltu.*

Eduskunnan pankkivaltuusto katsoo, että Rata on toiminnallaan edistänyt rahoitusmarkkinoiden toimintavarmuutta ja valvottavien hallinnon luotettavuutta.

Pankkivaltuusto yhtyy myös Ratan näkemykseen Suomen rahoitusmarkkinoiden vakaudesta ja pankkien hyvästä tilasta. Pankkien vakavaraisuus on erinomainen ja luotto- ja korkoriskit ovat hallinnassa. Samalla pankkivaltuusto haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota niihin velallisille ja koko kansantaloudelle aiheutuviin riskeihin, joita nopeaan lainakannan kasvuun liittyy.

Kotitalouksien asuntolainakannan voimakas kasvu ei todennäköisesti aiheuta pankeille välitömiä ongelmia. Esimerkiksi 1990-luvun alun

pankkikriisissä kotitalouksien aiheuttamat luottotappiot olivat lähes olemattomat. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että toisin kuin konkurssiin hakeutuvat yritykset, kotitaloudet eivät yleensä voi Suomessa jättää lainojaan maksamatta. Asuntoluottokannan nopea kasvu aiheuttaa kuitenkin merkittäviä riskejä paitsi kotitalouksille itselleen myös välillisesti koko kansantaloudelle. Korkotason mahdollisesti noustessa tai asuntojen hintojen alkaessa laskea osa kotitalouksista joutuu lisäämään säästämistään tai jopa myymään asuntonsa tappiolla. Jos ilmiö on laaja – kuten 1990-luvun alkupuolella monessa maassa – sillä on kielteisiä kansantaloudellisia vaikutuksia, jotka heijastuvat yksityisen kulutuksen ja asuntoinvestointien kautta työllisyyteen ja yrityksiin ja yritysluottojen kautta myös pankkeihin.

Asuntoluottojen riskejä lisää se, että suurin osa luotoista on Suomessa sidottu lyhyisiin (useimmiten 12 kuukauden) markkina- tai primekorkoihin. Kansantalouden vakauden kannalta olisi hyvä siirtyä asuntoluototuksessa kohti vakaampia, kiinteäkorkoisia luottoja. Suomalainen tapa on matalan korkotason aikaan kotitalouksille edullinen mutta kansainvälisesti harvinainen. Siirtyminen kohti kiinteäkorkoisia lainoja olisi sitäkin perustellumpaa, kun suomalaisten kotitalouksien velkaantumistaso on kasvamassa lähemmäs muiden teollisuusmaiden keskimääräistä tasoa.

Ratan toiminta rahoitetaan valvottavilta kerättävillä maksuilla. Valvottavien kansainvälistyminen ja siirtyminen ulkomaille merkitsevät Ratan toiminnan rahoituspuolelta kaventumista. Jos kehitys jatkuu, herää kysymys, kuinka Ratan toiminnan kannalta riittävät resurssit turvataan tulevaisuudessa. Nordean muuttumisella joukoksi ruotsalaisen emopankin sivukonttoreita on tuntuva vaikutus Ratan rahoituspuolelta, koska Nordea Pankki Suomi -konserni maksaa nyt noin 30 % Ratan kuluista. Pohjoismaiset valvojat miettivät vaihtoehtoisia valvontamalleja. Toistaiseksi ei tiedetä, kuinka sivukonttoriksi muuttuneen Nordean valvonta tullaan hoitamaan ja miten isäntävaltion valvontaviranomaiselle korvataan valvonnan kustannukset. Kysymys ulkomaisen sivukonttorin valvontamaksun määräytymisestä on tärkeä osa uuden valvontamaksulain valmistelua.

Pankkivaltuusto katsoo, että Ratan resurssit ovat sen perustehtävää ajatellen sopivan suuruiset, joskin eräät poikkeukselliset valmistelutehtävät saattaisivat puoltaa resurssien lisäämistä. Tällaisia ovat kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IAS) ja uuden nk. Basel II -vakavaraisuuskehi-

kon käyttöönoton valmistelu. Sisäpiiririkkomusten ja muiden taloudellisten väärinkäytösten selvittäminen kärsii vakavalla tavalla siitä, ettei poliisilla ole riittävästi resursseja talousrikostutkintaan. Pankkivaltuusto pitää tärkeänä, että poliisin ja oikeuslaitoksen voimavaroja talousrikostutkinnassa vahvistetaan. Osin tilannetta voisi helpottaa myös Ratan tutkinta- ja sanktiomahdollisuuksia edelleen kehittämällä.

Helsingissä 19. päivänä maaliskuuta 2004

OLAVI ALA-NISSILÄ

**EERO HEINÄLUOMA
ARJA ALHO
JANINA ANDERSSON
MARTTI KORHONEN**

**ILKKA KANERVA
SIRKKA-LIISA ANTTILA
MARI KIVINIEMI
BEN ZYSKOWICZ**

Anton Mäkelä

